

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ НЕКОМРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО
«ДЕРЖАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

Факультет міжнародних відносин

Кафедра журналістики

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Васильченко В'ячеслав Миколайович

« ____ » _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
«МАГІСТР»

УКРАЇНСЬКА ДОКУМЕНТАЛІСТИКА ЯК СПОСІБ ЖУРНАЛІСТСЬКОГО
ОСМИСЛЕННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Виконавець: Левченко Олександр Дмитрович _____

Керівник: д-р філол. наук, доц., проф.

Шульгіна Валентина Іванівна _____

Нормоконтролер: канд. пед. наук, доц.

Остапчук Світлана Сергіївна _____

Київ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ ЯК ЖАНРУ ЖУРНАЛІСТИКИ.....	14
1.1. Поняття документалістики та її місце в системі журналістики.....	14
1.2. Функції документалістики в суспільстві.....	19
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	30
2.1. Тематичні особливості української документалістики про війну.....	30
2.2. Роль документалістики у формуванні національної ідентичності.....	40
Висновки до розділу 2.....	52
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ.....	55
3.1. Інноваційні методи журналістської роботи в українській документалістиці про війну.....	55
3.2. Дослідження особливостей поширення української документалістики про війну на міжнародному рівні.....	68
Висновки до розділу 3.....	76
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84

ВСТУП

Актуальність проблеми полягає в подвійному виклику, який стоїть перед Україною: вона має не лише захищати свій суверенітет на полі бою, але й боротися з добре скоординованою дезінформаційною кампанією, очолюваною Росією. У такому середовищі українська документалістика постає як знаряддя опору, діючи як історичні записи та засоби протидії російським наративам, які намагаються виправдати вторгнення або спотворити реальність конфлікту. Вибір цієї теми відповідає нагальній потребі дослідити, як українська документалістика функціонує як журналістський інструмент, що сприяє глобальному розумінню війни. Вона допомагає боротися з дезінформацією, підтримувати цілісність фактів і гарантувати, що українську точку зору почують у всьому світі.

Хоча було проведено значну роботу для документування різних аспектів російсько-українського конфлікту, існує прогалина в розумінні того, як українські документальні фільми роблять внесок у глобальні медіа-стратегії та саму журналістику. Зокрема, багато досліджень вивчали пропаганду та дезінформацію в контексті цього конфлікту, менше досліджували роль фактичної, журналістської документальної роботи в протидії такій дезінформації. Дослідження має на меті заповнити цю прогалину, проаналізувавши, як українські документальні фільми використовують інноваційні журналістські методи, щоб ефективно передати правду та людські історії. Крім того, дослідження зосереджено на розповсюдженні цих фільмів, досліджуючи, як їм вдається досягти міжнародної аудиторії та конкретні проблеми, з якими вони стикаються при цьому.

У ширшому контексті журналістики внесок документального кіно у репортажі про факти все ще недостатньо вивчений, особливо у репортажах про війну. Традиційні журналістські ЗМІ часто стикаються з обмеженнями —

матеріально-технічними чи політичними — у комплексному висвітленні зон бойових дій. Документальні фільми, навпаки, пропонують глибокий погляд і свободу оповіді, яких може бракувати звичайним ЗМІ. Ця свобода дозволяє кінематографістам представити більш тонкий і детальний опис війни, що має вирішальне значення для навчання міжнародної аудиторії та збереження історичної правди. Таким чином, це дослідження позиціонується на перетині журналістики, медіа-досліджень і політичної комунікації, маючи на меті дати розуміння того, як ці документальні фільми відображають і впливають на глобальні наративи про війну.

Що залишається невирішеним у цій загальній проблемі, так це всебічне розуміння ефективності цих документальних фільмів у міжнародній медіасфері. Незважаючи на те, що українські документальні фільми привернули увагу та отримали визнання на міжнародних кінофестивалях, ширші наслідки їх розповсюдження, сприйняття глядачами та довготривалий вплив на сприйняття громадськості залишаються недостатньо вивченими. Крім того, існує обмежене академічне дослідження того, як цим фільмам вдається орієнтуватися в складнощах глобальних ЗМІ, враховуючи насиченість дезінформацією про конфлікт. Отже, ця кваліфікаційна робота спрямована на усунення цих прогалин шляхом детального аналізу стратегій розповсюдження українських документальних фільмів про війну та їх сприйняття в глобальних медіа-каналах.

Проблематику дослідження української документалістики, присвяченої російсько-українській війні, активно вивчали кілька науковців та дослідників. Зокрема, Москаленко-Висоцька О. М. та Ширман Р. Н. у своєму аналізі підкреслили тематичну домінанту цієї війни в українському документальному кіно останнього десятиліття. Іноземні дослідники, такі як Ніколс Б. та Ренов М., звертають увагу на документалістику як на потужний інструмент впливу на суспільну думку та політичні процеси. Ніколс Б. наголошує на тому, що документальні фільми можуть формувати сприйняття аудиторії через відображення реальності, а Ренов М. акцентує на їх ролі у політичному протесті та боротьбі за соціальні зміни [1], [5], [12].

Мета дослідження – визначення особливостей української документалістики та її ролі в контексті російсько-української війни, зокрема її функціонування як інструменту журналістики та засобу формування національних і міжнародних наративів.

Відповідно до мети головними **завданнями** дослідження є:

1. Визначити поняття документалістики та її роль у системі журналістики, розкрити ключові аспекти, що визначають її відмінність від інших журналістських жанрів.

2. Обґрунтувати функції документалістики у суспільстві та її вплив на формування національної самосвідомості та соціальних змін.

3. Проаналізувати тематичні особливості української документалістики про російсько-українську війну та узагальнити ключові мотиви, представлені в цьому контексті.

4. Дослідити роль української документалістики у зміцненні національної ідентичності та формуванні національного наративу в умовах війни.

5. Розробити огляд інноваційних методів, що використовуються українськими документалістами для висвітлення військових подій, та обґрунтувати їхню ефективність у формуванні цільових меседжів.

6. Узагальнити особливості поширення української документалістики про війну на міжнародному рівні та визначити національні новації, що сприяють її популяризації.

Об'єкт дослідження – українська документалістика, присвячена темі російсько-української війни.

Предмет дослідження – функціональні аспекти українських документальних фільмів як елемента інформаційної війни та їхня роль у формуванні національного наративу.

Методи дослідження. У роботі нами було використано метод контент-аналізу, що дозволив дослідити тематичні особливості українських документальних фільмів про війну, таких як «Зима у вогні» та роботи Дмитра Комарова, а порівняльний метод – зіставити інноваційні прийоми української

документалістики з міжнародним досвідом. Історичний метод – простежити еволюцію української документалістики в умовах війни. Завдяки системному аналізу досліджено взаємозв'язок документалістики, журналістики та політичної комунікації, тоді як кейс-стаді дало змогу детально розглянути конкретні приклади, такі як «Рік». Метод моделювання використано для прогнозування впливу українських документальних фільмів на міжнародну аудиторію, а індукція та дедукція дозволили виокремити загальні тенденції й конкретні впливи на цільові аудиторії.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в дослідженні інноваційних методів, які використовуються в українській документалістиці, та наслідків для журналістики та світової обізнаності. У дослідженні визначено та класифіковано нові технології, які використовуються у документальному кіно, демонструючи їхній вплив на подачу оповіді та залучення аудиторії. Ми пропонуємо систематичний аналіз каналів розповсюдження, зокрема ролі потокових платформ і соціальних медіа, у поширенні українських наративів у міжнародному масштабі.

Крім того, дослідження покращує розуміння етичних викликів, з якими стикаються кінематографісти та журналісти в зонах конфлікту, пропонуючи основу для відповідального документального виробництва, яке надає перевагу гідності суб'єктів. Нарешті, дослідження подвійного впливу документальних фільмів як на міжнародне сприйняття війни, так і на національну ідентичність в Україні, що є унікальним внеском у цю сферу, оскільки воно підкреслює, як культурна дипломатія через фільм може протистояти дезінформації та сприяти глобальній солідарності.

Практичне значення одержаних результатів. Практична значущість результатів дослідження багатогранна, пропонуючи цінну інформацію для різних сфер, включаючи журналістику, документалістику, культурну дипломатію та освіту. Знахідки щодо інноваційних методів документального виробництва дають кінематографістам і журналістам ефективні методи оповідання, які сприяють залученню аудиторії та забезпечують ефективну

передачу складності української війни. Використовуючи сучасні технології та стратегії розповіді, кінематографісти можуть створювати вражаючі документальні фільми, які резонують із міжнародною аудиторією, тим самим посилюючи голоси тих, хто постраждав від конфлікту.

Крім того, аналіз каналів розповсюдження, зокрема впливу потокових платформ і соціальних медіа, пропонує стратегічне розуміння для кінематографістів і дистриб'юторів, які прагнуть розширити охоплення. Розуміння того, як ефективно використовувати ці платформи, гарантує доступність українських наративів для різноманітної аудиторії, допомагаючи протидіяти дезінформації та сприяти точному представленню. Запропоновані етичні принципи документування конфіденційних матеріалів також слугують важливою основою для майбутніх проєктів, надаючи пріоритет правам і гідності суб'єктів у зонах конфлікту. Зрештою, результати дослідження мають значні наслідки для практики та політики документального кіно та журналістики, сприяючи більш тонкому та етичному підходу до оповідання історій під час війни.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було висвітлено під час XI Всесвітнього конгресу “Авіація в XXI столітті” – «Безпека в авіації та космічні технології». (Київ, 2024)

Публікації. Левченко О. Д. Документальна журналістика як зброя інформаційної війни: український досвід. Матеріали: XI Всесвітнього конгресу «Авіація в XXI столітті» – «Безпека в авіації та космічні технології». Київ, 2024. Подано до друку

Левченко О. Д. Документалістика як сучасний інструмент у веденні інформаційної війни. Збірка: «Актуальні питання медіадосліджень». Київ, 2024. Подано до друку

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів (6 підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (72 найменування). Загальна кількість сторінок 85, основний зміст викладено на 75 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ ЯК ЖАНРУ ЖУРНАЛІСТИКИ

1.1. Поняття документалістики та її місце в системі журналістики

Документалістика є важливим жанром у царині журналістики, який стоїть на перетині фактів і оповідання, відкриваючи вікно в реалії нашого світу. Будучи нехудожнім жанром, документалістика стоїть на перетині журналістики та кінематографічного мистецтва, представляючи реальні події, людей і ситуації крізь призму, яка прагне інформувати, навчати, а часто й надихати на дії. Сам термін «документалістика», вперше введений Джоном Грірсоном у 1920-х роках, визначається як «творча обробка реальності», підкреслюючи прихильність жанру до автентичності, водночас допускаючи інтерпретаційне вираження [3, с. 12].

Документальне кіно відіграє вирішальну роль у формуванні публічного дискурсу, проливаючи світло на події, культури та проблеми, які інакше могли б залишитися недостатньо представленими або неправильно зрозумілими. Цей жанр виходить за рамки репортажів на поверхневому рівні, які часто зустрічаються в щоденних новинах; він глибше заглиблюється в предмет, забезпечуючи контекст, передісторію та численні точки зору. Роблячи це, документальні фільми сприяють більш поінформованій та рефлексивній громадськості, сприяючи глибшому розумінню складних питань, таких як соціальна несправедливість, екологічні проблеми та політичні конфлікти [10, с. 14].

Важливість документальних фільмів полягає не лише в їхній здатності передавати інформацію, але й у їхній здатності викликати емоційні відгуки, що робить їх потужним інструментом для освіти та пропаганди. Поєднуючи фактичний зміст із переконливими техніками розповіді, документальні

фільми можуть спонукати аудиторію переглянути свої погляди, залучитися до дискусій або навіть вжити заходів щодо представлених проблем. Наприклад, вплив таких документальних фільмів, як «Незручна правда» (2006), які висунули кліматичні зміни на передній план глобальної свідомості, демонструє здатність жанру впливати на громадську думку та політику [5, с. 45].

Більше того, документалістика служить мостом між аудиторією та правдою, фіксує складний людський досвід у способи, які є одночасно захоплюючими та повчальними. У цьому жанрі часто використовуються такі методи, як інтерв'ю, архівні записи та відеозйомка спостереження, щоб забезпечити багатогранне бачення реальності. На відміну від художніх фільмів, які створюють уявні світи, документалістика має на меті показати світ таким, яким він є, з усіма його хитросплетіннями та суперечностями. Роблячи це, вони пропонують глядачам вікно в життя та ситуації, які можуть бути далекими від їх власних, сприяючи співпереживанню та розумінню культурних і соціальних розбіжностей [12, с. 19].

По суті, поєднання строгості фактів і глибини оповіді в документальному жанрі робить його невід'ємною частиною журналістського середовища. Його роль у документуванні реальності, відстоюванні змін та навчанні громадськості забезпечує його постійну актуальність в епоху, коли правда та інформація важливіші, ніж будь-коли. Оскільки жанр розвивається, включає нові технології та платформи, його здатність впливати та інформувати лише зростатиме, зміцнюючи своє місце як наріжного каменю журналістики [10, с. 20].

Документалістика, за визначенням, — це жанр, який представляє фактичний зміст із сильним акцентом на реальних подіях, людях і ситуаціях. Його відрізняє від інших форм журналістики його прагнення до автентичності та його мета — правдиве відображення дійсності. На відміну від новинних репортажів, які часто обмежені часом і простором, документальні фільми

мають розкіш глибини, що дозволяє більш комплексно досліджувати їхні теми [16, с. 34].

Документальний жанр характеризується здатністю глибоко занурюватися в предмет, пропонуючи високий рівень контексту, який переважно неможливий в інших формах журналістики, таких як репортажі новин чи художні статті. Хоча репортажі новин часто обмежені часом і простором (як правило, призначені для надання короткої та негайної інформації), документальні фільми мають перевагу збільшеної тривалості, що дозволяє більш повно досліджувати складні теми. Ця глибина є одним із ключових атрибутів, які виділяють документальні фільми, дозволяючи їм звертатися не лише до «що» і «де» в історії, а й до «чому» і «як» [19, с. 34].

Специфіка документального жанру полягає у використанні різноманітних прийомів і елементів, необхідних для створення достовірної та переконливої оповіді. Відео з реального життя є наріжним каменем документального кіно, надаючи візуальні докази, які підтверджують фактичну основу історії, яка розповідається. Ці кадри часто містять історичні архіви, записи на місці та прямі спостереження, що сприяє автентичності документального фільму. Крім того, інтерв'ю з ключовими особами — незалежно від того, чи є вони експертами, свідками чи тими, хто безпосередньо причетний до подій, що зображуються — служать для подальшого обґрунтування оповіді, пропонуючи особисті ідеї та розповіді з перших вуст, які збагачують розуміння глядача [3, с. 22].

Крім того, документальний жанр не обмежується простим представленням фактів у прямій формі. Це також передбачає створення оповіді, яка покликана зацікавити глядачів як на емоційному, так і на інтелектуальному рівні. Така конструкція оповіді часто передбачає ретельний монтаж, використання голосового оповідання та стратегічну послідовність сцен для створення зв'язної та переконливої історії. Здатність викликати емоційну реакцію у глядачів є важливим аспектом документальних фільмів, оскільки вона може посилити вплив інформації, що подається, роблячи

проблеми більш доречними та актуальними для аудиторії [8, с. 19]. Таке поєднання фактичних репортажів і розповіді дає документальним фільмам унікальну силу інформувати, переконувати та надихати.

Цей візуальний аспект дозволяє документальним фільмам викликати емоції та спонукати до роздумів так, як це неможливо досягти лише написаними чи усними словами. Як сказав Джон Грірсон, піонер документального кіно, документалістика – це «творча обробка реальності», підкреслюючи мистецькі й інтерпретаційні елементи жанру поряд із його відданістю правді [4, с. 12].

Історичний розвиток документального жанру є свідченням його незмінного значення в журналістському середовищі. Витоки документального кіно можна простежити на початку 20-го століття, з появою кінотехнологій, які забезпечили нове середовище для фіксації реальності. Одним із найперших прикладів є фільм Роберта Флаєрті Нанук Півночі (1922), який часто вважають першим повнометражним документальним фільмом. Цей фільм заклав основу для того, що стане багатою традицією документального кіно, зосереджуючись на етнографічних та дослідницьких темах, які принесли увагу світовій аудиторії далекі культури та невідомі землі [12, с. 85].

У міру розвитку жанру, особливо в періоди соціальних і політичних змін, документальне кіно стало потужним інструментом пропаганди та соціальних коментарів. У 1930-х і 1940-х роках з'явилися такі фільми, як «Тріумф волі» (1935) режисера Лені Ріфеншталь, який служив пропагандистським матеріалом для нацистського режиму, і «Плуг, що розбив рівнини» (1936), який висвітлював важке становище фермерів під час Великої депресії [8, с. 73]. Ці фільми демонструють здатність документального жанру впливати на суспільне сприйняття та мобілізувати суспільні дії. Післявоєнний період ознаменував появу *cinema verité* та прямих кінематографічних рухів, які підкреслювали більш спостережливий і менш інтервенціоністський підхід,

що ще більше розширювало рамки та вплив документального фільму [14, с. 102].

У наш час жанр документального кіно продовжує розвиватися, адаптуючись до вимог і можливостей цифрової епохи. Поява цифрових технологій демократизувала документальне кіно, зробивши його доступнішим для ширшого кола голосів та історій. Це призвело до поширення гібридних форм, таких як документальні драми та моккументалі, які поєднують елементи художньої та наукової літератури, щоб досліджувати проблеми реального світу інноваційними способами [10, с. 19]. Ці гібридні форми, іноді суперечливі, підкреслюють багатогранність документального жанру та його здатність залишатися актуальним у постійно мінливому медіа-ландшафті [11, с. 33].

Еволюція документального кіно як жанру відображає його зростаюче значення в журналістиці та його здатність адаптуватися до потреб та інтересів сучасної аудиторії. Оскільки документальний фільм продовжує розвиватися, він залишається життєво важливим інструментом для дослідження складності людського життя, пропонуючи платформу для голосів та історій, які інакше могли б залишитися непочутими. Здатність цього жанру поєднувати фактичні репортажі з творчим оповіданням робить його унікальною та незамінною частиною журналістської традиції, здатною інформувати, навчати та надихати аудиторію в усьому світі [16, с. 50].

Підсумовуючи, документалістика як жанр розвивалася з самого початку як засіб фіксації та представлення реальності до витонченої форми журналістики, яка поєднує фактичну точність із художнім вираженням. Його здатність залучати аудиторію на різних рівнях — емоційному, інтелектуальному та естетичному — забезпечує його актуальність і важливість у журналістській сфері. Коли ми глибше заглиблюємось у функції документального кіно в суспільстві, стає зрозуміло, що цей жанр є не просто інструментом для повідомлення фактів, а потужним засобом для формування суспільного розуміння та стимулювання соціальних змін.

1.2. Функції документалістики в суспільстві

Документалістика займає унікальне місце як у журналістиці, так і в суспільстві загалом, виконуючи численні функції, які виходять далеко за межі простого представлення фактичного змісту. Універсальність і глибина жанру дозволяють йому виконувати кілька ключових ролей, кожна з яких сприяє його незмінній актуальності та впливу.

В основі документального кіно лежить його інформаційна функція, невід'ємна від самої його сутності як жанру. Ця функція ґрунтується на основній меті документального фільму: надати глядачам точну, добре досліджену інформацію про реальні події, людей і проблеми. Інформаційна роль документальних фільмів особливо важлива в епоху, що характеризується швидким поширенням дезінформації та часто поверхневим трактуванням складних глобальних подій у мейнстрімових ЗМІ. На відміну від коротких сегментів новин, які можуть пропонувати лише побіжний огляд подій, документальні фільми мають здатність глибоко заглиблюватися в свої теми, пропонуючи детальне та всебічне розуміння, що є важливим для інформованого публічного дискурсу.

Інформаційна функція документальних фільмів визначається їх прагненням до фактичної точності та ретельного дослідження. Це передбачає не лише ретельний відбір і перевірку даних, але й представлення цієї інформації у спосіб, який є доступним і привабливим для глядачів. Документальні фільми, як правило, ґрунтуються на обширних дослідженнях, які можуть включати архівні відеоматеріали, інтерв'ю експертів і розповіді з перших вуст осіб, безпосередньо причетних до подій, які зображуються. Цей ретельний підхід гарантує, що представлена інформація є достовірною та надійною, відрізняючи документальні фільми від інших форм ЗМІ, які можуть віддавати перевагу розвазі чи сенсаційності над точністю [3, с. 67].

Яскравим прикладом інформаційної функції документалістики в дії є фільм Ави ДюВерней «13-й» (2016), який досліджує перетин раси, справедливості та масового ув'язнення в Сполучених Штатах. «13-й» не лише

інформує глядачів про історичні та системні чинники, які сприяли кризі масового ув'язнення, але й робить це за допомогою ретельного дослідження та достовірності фактів. Покладення фільму на історичні дані, юридичний аналіз та інтерв'ю з науковцями, активістами та політиками показує, як документальне кіно може забезпечити комплексне дослідження складних соціальних питань. Такої глибини аналізу часто не вистачає більш традиційним новинним форматам, яким може бракувати часу чи ресурсів для детального вивчення таких тем [14, с. 45].

Крім того, інформаційна функція документальних фільмів посилюється їхньою здатністю подавати інформацію в рамках переконливої оповідної структури. Цей нарративний підхід дозволяє документальним фільмам зацікавити глядачів на емоційному рівні, водночас навчаючи їх про важливі питання. Поєднання фактичної точності та розповіді робить документальне кіно особливо ефективним у передачі складної інформації таким чином, щоб резонувати з аудиторією. Наприклад, «13-й» використовує історичні кадри, свідчення експертів і особисті історії, щоб створити потужний нарратив, який не тільки інформує, але й викликає сильну емоційну реакцію, тим самим поглиблюючи розуміння глядачем актуальних проблем [12, с. 89].

Окрім своєї ролі в наданні інформації, документальні фільми також служать корективом для часто фрагментарного та поверхневого висвітлення важливих питань у основних ЗМІ. Пропонуючи більш глибоке дослідження тем, документальні фільми можуть заповнити прогалини, залишені традиційними новинними виданнями, надаючи аудиторії більш повну картину подій і проблем, які інакше могли б бути неправильно зрозумілими або пропущеними. Ця коригувальна функція особливо важлива в медіаландшафті, де сенсаційність і розважальна цінність часто переважають над точністю та глибиною [4, с. 87].

Крім своєї ролі в інформуванні громадськості, документальні фільми також виконують життєво важливу освітню функцію, позиціонуючи їх як безцінні ресурси як у формальному, так і в неформальному навчальному середовищі. Ця освітня роль особливо виражена в академічних умовах, де

документальні фільми часто використовуються як навчальні засоби для доповнення та покращення традиційних навчальних матеріалів. Перекладаючи складні поняття, історичні події та спеціалізовані знання в доступні та захоплюючі візуальні оповіді, документальні фільми роблять навчання більш динамічним і зручним, тим самим забезпечуючи демократизацію знань.

Документальні фільми часто використовуються в аудиторіях, щоб висвітлити складні теми, надати історичний контекст або запропонувати поглиблені тематичні дослідження, які може бути важко передати лише за допомогою підручників. Саме тут освітня функція документальних фільмів справді яскрава, оскільки вони можуть оживити абстрактні теорії чи далекі історичні події таким чином, щоб це резонувало з учнями. Наприклад, «Туман війни» Еррола Морріса (2003) є прикладом того, як документальне кіно може слугувати потужним освітнім інструментом. Фільм, який містить відверті інтерв'ю з колишнім міністром оборони США Робертом С. Макнамарою, заглиблюється в тонкощі війни, політики та процесів прийняття рішень у найкритичніші моменти 20-го століття. Надаючи розуміння та роздуми з перших вуст, «Туман війни» пропонує студентам і викладачам унікальну перспективу, яку не можуть дати лише підручники [14, с. 78].

Освітня функція документальних фільмів ще більше посилюється завдяки їх здатності дистилювати складну інформацію у формат, який є одночасно привабливим і легким для розуміння. Це досягається за допомогою різноманітних технік оповідання, таких як наративні дуги, розвиток персонажів і візуальні засоби, такі як графіки та архівні кадри, які допомагають прояснити та підсилити ключові моменти. Наприклад, «Туман війни» використовує комбінацію архівних кадрів, інтерв'ю та візуальних метафор, щоб розбити складні військові та політичні стратегії, роблячи тему більш доступною для широкої аудиторії. Ця здатність перекладати спеціальні знання у зрозумілу та привабливу форму робить документальні фільми такими ефективними освітніми інструментами [19, с. 91].

Крім того, документальні фільми сприяють навчанню впродовж життя, роблячи академічні чи спеціальні знання доступними для ширшої аудиторії. Таким чином, вони відіграють вирішальну роль у демократизації знань, гарантуючи, що інформація не обмежується тими, хто входить до академічних чи професійних кіл. Документальні фільми, такі як «Туман війни», виходять за межі аудиторії, охоплюючи глядачів, які, можливо, не мають доступу до формальної освіти, але прагнуть дізнатися про важливі історичні та політичні питання. Роблячи складні теми доступними для широкого загалу, документальні фільми допомагають подолати розрив між академічною експертизою та розумінням населення, сприяючи більш поінформованому та освіченому суспільству [3, с. 65].

Окрім використання в традиційних навчальних закладах, документальне кіно також слугує інструментом професійного розвитку та навчання. Наприклад, фільми, які зосереджені на галузевих темах, як-от медичні документальні фільми або пов'язані з юридичною практикою, часто використовуються в програмах професійного навчання, щоб надати приклади з реального світу та тематичні дослідження. Ці документальні фільми пропонують практикам можливість спостерігати та аналізувати сценарії, з якими вони можуть зіткнутися у своєму професійному житті, тим самим покращуючи своє розуміння та навички у відповідних галузях. Це практичне застосування документальних фільмів в освіті підкреслює їх універсальність та ефективність як навчальних ресурсів [4, с. 84].

Аналітична функція документального кіно є наріжним каменем жанру, що відрізняє його від більш простих форм журналістики. На відміну від традиційних новин, які часто зосереджуються на поданні негайної інформації, документальні фільми заглиблюються в складність проблем, які вони висвітлюють, надаючи аудиторії глибше розуміння глибинних причин і ширших наслідків. Ця аналітична глибина має вирішальне значення для розвитку критичного мислення, оскільки вона заохочує глядачів дивитися за межі поверхневих наративів і досліджувати альтернативні точки зору.

Документальні фільми досягають своєї аналітичної функції завдяки ретельному дослідженню контексту та тонкощів тем, які вони розглядають. Це часто передбачає детальне дослідження історичних подій, соціальної динаміки, політичних ідеологій та економічних систем. Завдяки такому комплексному підходу документальні фільми можуть розкривати закономірності та зв'язки, які інакше могли б залишитися непоміченими в звичайних новинах. Наприклад, фільм Адама Кертіса «Гіпернормалізація» (2016) демонструє аналітичну силу документальних фільмів, аналізуючи складність сучасних політичних та економічних систем. Фільм простежує розвиток сучасної глобальної динаміки, від зростання неолібералізму до маніпулювання інформацією в епоху цифрових технологій, спонукаючи глядачів переглянути своє розуміння сучасної історії та суспільства [12, с. 102].

Аналітична функція документальних фільмів ще більше посилюється завдяки використанню в них різноманітних дослідницьких методологій і критичних рамок. Документальні фільми часто включають низку джерел, включаючи архівні відеоматеріали, інтерв'ю експертів і первинні документи, щоб побудувати всебічний аналіз свого предмета. Такий методичний підхід не тільки підвищує достовірність документального фільму, але й надає аудиторії багатовимірне бачення проблеми, що розглядається. Наприклад, *HyperNormalisation* використовує поєднання архівних матеріалів, повідомлень ЗМІ та інтерв'ю з ключовими фігурами, щоб побудувати переконливий наратив, який ставить під сумнів домінуючі наративи влади та контролю в сучасному світі. Подаючи цю інформацію структуровано та послідовно, документальний фільм дає можливість глядачам критично оцінити інформацію та зробити власні висновки [12, с. 88].

Крім того, аналітична функція документальних фільмів відіграє ключову роль у просуванні медіаграмотності та критичного залучення глядачів. У епоху, коли інформації багато і вона є часто суперечлива, здатність критично оцінювати джерела та оповіді є більш важливою, ніж будь-коли. Документальні фільми, пропонуючи глибокий аналіз і ставлячи під сумнів усталені норми, озброюють

глядачів інструментами, необхідними для навігації в складних умовах сучасного медіа-ландшафту. Це особливо важливо в контексті політичних і соціальних питань, де розуміння основних чинників може призвести до більш поінформованої та активної громадянської позиції. Через такі фільми, як «Гіпернормалізація», глядачів не лише інформують про факти, але й заохочують поставити під сумнів, як ці факти подаються та інтерпретуються в ширшому суспільному дискурсі [3, с. 75].

Аналітична функція документальних фільмів також сприяє ролі жанру як платформи для альтернативних голосів і перспектив. Кидаючи виклик основним наративам і пропонуючи нові інтерпретації подій, документальні фільми можуть надати голос маргіналізованим або недостатньо представленим групам. Ця функція є важливою в різноманітному та плюралістичному суспільстві, де необхідно почути та зрозуміти численні точки зору. Наприклад, документальні фільми, які зосереджені на проблемах навколишнього середовища, такі як «Незручна правда» (2006), використовують аналіз, щоб висвітлити зв'язки між людською діяльністю та зміною клімату, які часто забувають, і тим самим впливають на громадську дискусію та політичні рішення. Такі документальні фільми служать каталізаторами змін, спонукаючи глядачів переглянути свої припущення та вжити дій на основі більш тонкого розуміння проблем [5, с. 59].

Окрім своєї інформаційної, освітньої та аналітичної ролі, документальні фільми виконують вирішальну естетичну функцію, яка підносить їх за межі простого фактологічного звіту, перетворюючи на потужні твори мистецтва. Цей естетичний вимір досягається завдяки ретельному застосуванню кінематографічних прийомів, включаючи креативну операторську роботу, звуковий дизайн і монтаж, які сприяють емоційному та чуттєвому досвіду глядача. Апелюючи до почуттів і емоцій, документальні фільми можуть залишити тривалий вплив, зробивши їх незабутніми та впливовими творами, які резонують у глядачів ще довго після перегляду.

Естетична функція документальних фільмів ґрунтується на навмисному використанні візуальних і звукових елементів для створення переконливої

оповіді. Кінематограф, мистецтво операторської роботи та візуальної композиції, відіграє ключову роль у формуванні досвіду глядача. Завдяки ретельному кадруванню кадрів, використанню освітлення та вибору ракурсів режисери можуть спрямувати увагу глядачів і викликати певні емоції. Наприклад, фільм «Барака» (1992), знятий режисером Роном Фріке, відомий своєю захоплюючою операторською роботою, яка фіксує приголомшливі пейзажі та людську діяльність по всьому світу. Візуальний підхід фільму, позбавлений діалогу чи розповіді, покладається виключно на потужні образи для передачі тем, перетворюючи його на візуальну медитацію про стосунки між людьми та навколишнім середовищем [3, с. 45]. Естетичний вибір, зроблений у «Барака», є прикладом того, як документальні фільми можуть вийти за межі своєї інформаційної функції, щоб стати глибоким художнім вираженням.

Звукове оформлення є ще одним важливим компонентом естетичної функції документального кіно. Ретельний вибір і розташування звуків — від навколишнього шуму до музичних партитур — посилюють емоційну глибину оповіді. Звук можна використовувати для створення настрою, підвищення напруги або підкреслення контрастів між різними сценами. У фільмі «Барака» саундтрек, у якому поєднується традиційна музика та сучасні композиції, доповнює візуальні елементи фільму, створюючи гармонійне поєднання, яке підсилює емоційну реакцію глядача. Ця інтеграція звуку та зображення демонструє, як документальні фільми можуть використовувати звукові елементи, щоб покращити свою розповідь, роблячи досвід більш захоплюючим і впливовим [11, с. 78].

Монтаж, процес відбору та компоновання знімків, також має важливе значення для естетичної функції документального кіно. За допомогою монтажу режисери можуть маніпулювати часом, створювати ритм і встановлювати зв'язки між, здавалося б, різними сценами. Темп документального фільму, який визначається монтажем, може впливати на сприйняття та інтерпретацію інформації аудиторією. У естетично орієнтованих документальних фільмах, таких як «Барака», монтаж використовується для зіставлення зображень

природної краси зі сценами людської діяльності, створюючи діалог між ними, який спонукає глядачів задуматися про їхні стосунки з навколишнім середовищем. Плавні переходи та ритмічна течія фільму сприяють його медитативності, підсилюють його художній вплив [3, с. 93].

Естетична функція документальних фільмів також поширюється на їх здатність викликати емоційні відгуки. Апелюючи до почуттів і емоцій, документальні фільми можуть створити глибокий і тривалий зв'язок із глядачами. Таке емоційне залучення часто досягається за допомогою символічних образів, метафоричних послідовностей і музики. У «Барака» зіставлення священних ритуалів зі сценами промислової діяльності служить потужним коментарем до напруги між духовним і матеріальним аспектами людського життя. Здатність фільму викликати почуття подиву, благоговіння та споглядання підкреслює потенціал документальних фільмів функціонувати як щось більше, ніж просто засіб передачі інформації — вони також можуть бути глибокими художніми переживаннями, які резонують на емоційному рівні [16, с. 67].

Крім того, естетична функція документальних фільмів підвищує їх привабливість і доступність, роблячи їх більш привабливими і такими, що запам'ятовуються широкій аудиторії. Хоча фактичний зміст документального фільму має вирішальне значення, його художнє подання може зробити інформацію більш пов'язаною та впливовою. Використання візуальних і звукових елементів для створення цілісного та захоплюючого досвіду дозволяє документальним фільмам охоплювати глядачів на багатьох рівнях, гарантуючи, що повідомлення буде не тільки зрозуміле, але й відчуте. Цей подвійний вплив — інформативний та естетичний — дає змогу документалістиці мати більш значний і тривалий вплив на суспільну свідомість [8, с. 84].

Підсумовуючи, зазначаємо, що функції документального кіно в суспільстві різноманітні та далекосяжні. Документальне кіно не лише інформує та навчає, але й аналізує, естетично залучає та виступає за зміни. Ці функції спільно сприяють здатності жанру формувати публічний дискурс, впливати на суспільні

цінності та стимулювати соціальні та політичні трансформації. Оскільки світ продовжує стикатися зі складними викликами, роль документального кіно як засобу розповіді правди, освіти та захисту інтересів залишатиметься такою ж важливою, як ніколи.

Висновки до розділу 1

Документальний жанр, як це розглядається в цьому розділі, займає важливу й окрему позицію в ширших рамках журналістики. Його значення полягає не лише в його можливості передавати фактичний зміст, але й у його здатності вплітати ці факти в переконливі розповіді, які глибоко резонують з аудиторією. На відміну від інших журналістських форм, які часто віддають перевагу стислості та миттєвості, документальні фільми мають унікальну перевагу часу та глибини, що дозволяє їм заглиблюватись у складність своїх тем із ретельністю, якої може бракувати іншим жанрам. Ця глибина має вирішальне значення в сучасному динамічному медіа-ландшафті, де цикли новин дедалі більше згущуються, а попит на швидку інформацію часто затьмарює потребу в тонкому розумінні подій. Таким чином, документальні фільми служать протиотрутою проти цієї тенденції, пропонуючи простір, де проблеми можуть бути досліджені в усій їх складності, і де глядачі можуть залучатися до контенту на глибшому, рефлексивнішому рівні.

Історично склалося так, що розвиток документального кіно віддзеркалював мінливі потреби суспільства. Від свого походження в етнографічних фільмах початку 20-го століття до своєї ролі інструменту пропаганди та соціальних змін у середині 20-го століття, документальний жанр постійно адаптувався до відображення та вирішення проблем свого часу. Ця адаптивність є свідченням стійкості та актуальності жанру, гарантуючи, що документальне кіно залишається важливою частиною журналістського інструментарію. У сучасну епоху поява цифрових технологій ще більше розширила охоплення та сферу документального кіно, полегшивши кінематографістам виробництво та розповсюдження своєї роботи. Така

демократизація документальної форми дозволила почути більшу різноманітність голосів і точок зору, ще більше збагативши жанр і розширивши його вплив.

Функції документального кіно, як обговорювалося, різноманітні та багатовимірні, кожна з яких сприяє загальному значенню жанру в суспільстві. Інформаційна функція є, мабуть, найважливішою, оскільки документальні фільми за своєю суттю створені для надання точної та добре дослідженої інформації про реальні події, людей і проблеми. Ця функція особливо важлива в епоху, коли дезінформація та фейкові новини можуть легко поширюватися, і де складність глобальних подій часто вимагає більш тонкого розуміння, ніж те, що зазвичай надають традиційні новини. Документальні фільми задовольняють цю потребу, пропонуючи детальний, поглиблений аналіз проблем, надаючи аудиторії контекст і передісторію, необхідні для повного розуміння тем, що розглядаються.

Окрім простого інформування, документальне кіно також відіграє вирішальну освітню роль. Ця функція особливо важлива в академічному середовищі, де документальні фільми часто використовуються як засоби навчання, щоб доповнити традиційні навчальні матеріали. Перекладаючи складні поняття та історичні події в доступні візуальні оповіді, документальні фільми роблять навчання більш захоплюючим і впливовим, допомагаючи учням ефективніше сприймати складні предмети. Освітня функція документальних фільмів виходить за межі аудиторії, але сприяє навчанню впродовж життя та демократизації знань, роблячи спеціалізований або академічний контент доступним для ширшої аудиторії.

Підсумовуючи, документальний жанр є невід'ємною частиною журналістики, пропонуючи унікальне поєднання репортажів про факти та художнього вираження, що дозволяє глибше досліджувати проблеми, які формують наш світ. Його здатність інформувати, навчати, аналізувати та залучати на емоційному рівні робить його потужним інструментом для спілкування, освіти та соціальних змін. Оскільки світ продовжує боротися зі складними й часто непосильними викликами, роль документальних фільмів у

тому, щоб допомогти нам зрозуміти ці проблеми та орієнтуватися в них, ставатиме ще важливішою. Прихильність цього жанру до автентичності, глибини та художнього вираження гарантує, що документальне кіно залишатиметься важливою та впливовою формою журналістики на довгі роки.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Тематичні особливості української документалістики про війну

Російсько-українська війна стала каталізатором виробництва значної кількості документальних фільмів в Україні, кожен з яких є важливим засобом для запису, аналізу та поширення багатогранних реалій конфлікту. Тематичне дослідження цих документальних фільмів розкриває продуманий і методичний підхід до охоплення людського, соціального, політичного та військового вимірів війни. Завдяки унікальному поєднанню фактичного змісту та креативної розповіді, українські документальні фільми дали безцінне розуміння досвіду, перспектив і труднощів тих, хто потрапив у конфлікт. Аналізуючи тематичний спектр цих документальних фільмів, ми можемо глибше зрозуміти ключові проблеми та наративи, які сформували суспільний дискурс і міжнародне сприйняття війни.

Однією з домінуючих тем, що досліджуються в українських документалістиках про війну, є руйнівна гуманітарна криза, яка розгорнулася в країні. Ця тема прискіпливо розглядається в таких фільмах, як «20 днів у Маріуполі» , « Життя на межі» та «Маріуполіс 2» , які яскраво й непохитно зображують величезні страждання, яких терплять цивільні в обложених містах. Термін «гуманітарна криза» стосується окремої події або серії подій, які становлять серйозну загрозу здоров'ю, безпеці, безпеці чи благополуччю великої групи людей, що часто потребує термінового втручання та допомоги з боку міжнародного співтовариства. У контексті російсько-української війни ця криза характеризується масовим переміщенням, гострою нестачею основних ресурсів і невпинним перебуванням цивільних осіб у небезпечних для життя умовах [61; 28].

Вищезгадані документальні фільми пропонують детальне дослідження катастрофічних наслідків війни для цивільного населення, зосереджуючись на щоденній боротьбі, з якою стикаються переміщені особи, біженці та ті, хто опинився в зонах конфлікту. Наприклад, «20 днів у Маріуполі» документує жахливу реальність мирного населення, яке живе під постійним бомбардуванням, де базові людські потреби, такі як їжа, вода та медичне обслуговування, стають дефіцитними товарами. Фільм ілюструє жорстокі наслідки війни в міських центрах, де інфраструктура, необхідна для підтримки життя, систематично руйнується, змушуючи мешканців виживати у дедалі жахливіших обставинах. Погіршення умов життя в таких регіонах зображується не лише як тло війни, а як центральний елемент конфлікту, підкреслюючи серйозні гуманітарні втрати, які він завдав українському населенню [40].

Поняття переміщення, яке є критично важливим компонентом гуманітарної кризи, стосується вимушеного переміщення людей зі своїх домівок через війну, насильство чи стихійні лиха. В Україні війна призвела до переміщення мільйонів людей як всередині країни, так і за її межами, створивши одну з найбільших криз біженців у новітній історії. «Життя на межі» фіксує досвід цих переміщених осіб, пропонуючи яскраве зображення їх ненадійного існування, коли вони долають невизначеність життя біженців. Фільм проливає світло на складні проблеми, з якими стикаються ці люди, включаючи втрату дому, громади та ідентичності, а також труднощі з доступом до базових послуг, таких як притулок, медичне обслуговування та освіта. Зосереджуючись на особистих історіях переміщених осіб, документальний фільм гуманізує кризу, перетворюючи статистику на реальні людські переживання [28].

Іншим критичним аспектом гуманітарної кризи, висвітленим у цих документальних фільмах, є проблема надання необхідної допомоги в охоплених війною регіонах. Гуманітарна допомога, яка включає доставку їжі, води, житла, медичної допомоги та інших основних послуг, часто перешкоджає триваючому конфлікту. У Маріуполісі 2 документальний фільм демонструє логістичні проблеми та проблеми безпеки, з якими стикаються гуманітарні організації, які

намагаються дістатися до тих, хто її потребує. У фільмі висвітлюються труднощі в координації зусиль з надання допомоги в нестабільному середовищі, де доступ до постраждалого населення часто ускладнений активними бойовими діями, пошкодженою інфраструктурою та ризиком нападів на працівників гуманітарних організацій. Ці виклики ще більше посилюються через складність конфлікту, де політичні та військові міркування часто перешкоджають доставці гуманітарної допомоги [13, с. 80].

Постійна загроза насильства є ще однією важливою темою в цих документальних фільмах, яка підкреслює всепроникне відчуття незахищеності, яке домінує в житті в зонах бойових дій. Цивільні особи, які часто потрапляють під перехресний вогонь, стикаються з невпинною загрозою бомбардувань, артобстрілів та інших форм насильства, які не лише ставлять під загрозу їхнє життя, але й сприяють психологічній травмі, пов'язаній із життям у зруйнованому війною середовищі. Стратегії виживання, які використовують цивільні, як показано в цих фільмах, демонструють стійкість і винахідливість тих, хто постраждав від конфлікту. Ці стратегії включають створення тимчасових притулків, нормування дефіцитних ресурсів і формування мереж спільнот для обміну інформацією та підтримки один одного під час кризи [70].

Ще одна повторювана тема в українських документальних фільмах про війну – це окупація українських територій російськими військами. Ця тема глибоко досліджується в таких фільмах, як «Залізні метелики» та «Будинок із скалок», де детально описується життєвий досвід цивільних під окупацією. Термін «окупація» означає контроль і управління територією іноземною військовою державою, що часто супроводжується придушенням місцевої влади та введенням нових законів і правил. У контексті російсько-української війни окупація спричинила серйозні порушення в житті мешканців постраждалих регіонів, що призвело до широкомасштабних психологічних травм, обмежень свобод та поширеної атмосфери страху та невизначеності.

Ці документальні фільми дають непохитний погляд на повсякденні реалії, з якими стикаються цивільні особи, які живуть під російською окупацією.

«Залізні метелики» , наприклад, досліджує психологічний вплив життя під постійним наглядом, розмивання особистих свобод і всюдишчу загрозу насильства. У фільмі відображено всепоглинаючу атмосферу страху, яка панує на окупованих територіях, де цивільні особи піддаються свавільним затриманням, насильницьким зникненням та іншим формам репресій. Психологічна травма, пов'язана з такими станами, добре задокументована в галузі досліджень травми, яка визначає її як емоційну та психологічну реакцію на подію чи середовище, яке викликає глибоке занепокоєння чи тривогу. Ця травма є наслідком не лише прямого насильства, а й постійного страху та невпевненості, які виникають під час життя в умовах окупації [15, с. 78].

Будинок із скалок далі досліджує тему окупації, зосереджуючись на обмеженнях особистих свобод і щоденних актах опору, які здійснюють цивільні особи. В умовах окупації звичайні права та свободи, якими користуються громадяни, часто сильно обмежуються. Ці обмеження можуть включати комендантську годину, обмеження на пересування, цензуру ЗМІ та придушення будь-якої форми інакомислення. У фільмі показано, як ці обмеження впроваджуються шляхом поєднання військової присутності, стеження та каральних заходів проти тих, хто кидає виклик правилам окупантів. Однак, незважаючи на ці суворі умови, Будинок із скалок також підкреслює стійкість і стійкість місцевого населення. Акти опору, чи то шляхом громадянської непокори, чи підпільного руху, чи збереження культурної ідентичності, зображуються як життєво важливі форми непокори окупаційним силам [21].

Концепція порушення прав людини є центральною в оповіді цих документальних фільмів. Права людини, як визначено міжнародним правом, — це основні права та свободи, які належать кожній людині у світі від народження до смерті. Ці права включають право на життя, свободу від тортур, свободу вираження поглядів і право на справедливий суд, серед інших. На окупованих територіях ці права часто систематично порушуються окупаційними військами. «Залізні метелики» і «Будинок із скалок» документують ці порушення, надаючи докази свавільних арештів, тортур і придушення свободи слова, про які зазвичай

повідомляють на окупованих територіях. Документуючи ці порушення, ці фільми сприяють ширшому дискурсу про права людини та необхідність підзвітності в зонах бойових дій [50, с. 15].

Крім того, ці документальні фільми відіграють вирішальну роль у наданні голосу тим, хто жив під окупацією, часто в ситуаціях, коли інакше їхні історії залишилися б непочутими. Забезпечення платформи для цих голосів полягає не лише в записі подій, а й у засвідченні життєвого досвіду тих, хто постраждав від війни [7, с. 144].

Тема спротиву є центральним і потужним елементом, який досліджується в українських документальних фільмах про війну, пропонуючи глибоке розуміння стійкості та рішучості українського народу перед обличчям російського вторгнення. Ця тема гостро змальована в таких фільмах, як «Маріуполь». Невтрачена надія, яка описує акти мужності та непокори, продемонстровані українцями як під час військових дій, так і під час громадянського опору. Опір у цьому контексті стосується організованих зусиль окремих осіб або груп протистояти окупаційним силам і кинути їм виклик, часто з великим особистим ризиком. Цей опір є не лише фізичною боротьбою, але також психологічним і моральним протистоянням гнобленню з метою захисту національної ідентичності, суверенітету та основних прав народу.

Документальні фільми типу «Маріуполь. Невтрачена надія» відображає суть цього опору, демонструючи різноманітні форми, які він набув під час війни. На військовому фронті спротив уособлюють дії Збройних сил України, добровольчих батальйонів та місцевих ополченців, які зі зброєю в руках захищають свої міста та громади від російської агресії. Ці військові зусилля часто зображуються як акти патріотизму та національного обов'язку, підкреслюючи жертви, яких принесли солдати, які ризикували своїм життям, щоб захистити свою батьківщину. Фільм заглиблюється в тактику, стратегію та виклики, з якими стикаються ці бійці, пропонуючи детальну розповідь про їхній досвід на передовій. Цей наратив не лише інформує глядачів про військові

аспекти опору, але й викликає почуття захоплення та поваги до тих, хто взяв до рук зброю, захищаючи Україну [34].

Окрім поля бою, громадянський опір також відіграв вирішальну роль у ширшій боротьбі проти російського вторгнення. Громадянський опір стосується ненасильницьких дій цивільних осіб для протистояння окупаційним силам, таких як протести, страйки, акти громадянської непокорності та збереження культурних і національних символів. «Маріуполь. Невтрачена надія» та подібні документальні фільми висвітлюють хоробрість простих громадян, які брали участь у цих формах опору, часто перед обличчям жорстоких репресій і насильства. Наприклад, у фільмі показано, як жителі Маріуполя організовували мирні демонстрації, створювали підпільні мережі для поширення інформації та підтримували військових, постачаючи продовольство, медичну допомогу та розвідувальні дані. Ці акти громадянського опору зображуються як суттєві компоненти ширшого руху опору, що ілюструє рішучість українського народу зберегти свій суверенітет і незалежність [26].

Психологічний вимір опору є ще одним важливим аспектом, який досліджується в цих документальних фільмах. Опір, у цьому сенсі, стосується не лише фізичних дій, а й збереження морального духу, надії та почуття ідентичності перед обличчям величезних труднощів. «Маріуполь. Невтрачена надія» досліджує психологічний вплив війни як на учасників бойових дій, так і на цивільних, показуючи, як дух опору допомагає їм підтримувати в найтемніші часи. У фільмі зафіксовано емоційний вплив війни, включно з горем, страхом і травмою, пережитими тими, хто живе в облозі. Водночас він також підкреслює стійкість людського духу, показуючи, як спільний досвід опору сприяє солідарності та почуттю спільності серед тих, хто постраждав від війни [15, с. 67].

Ці документальні фільми відіграють вирішальну роль у створенні колективної пам'яті про війну, зберігаючи історії опору для майбутніх поколінь. Колективна пам'ять відноситься до спільного фонду знань та інформації, що зберігається групою, часто передається через історії, традиції та культурні

практики. Документуючи акти опору під час війни, ці фільми сприяють створенню оповіді, яка вшановує жертви, принесені тими, хто протистояв вторгненню. Цей наратив служить не лише джерелом національної гордості, але й нагадуванням про важливість захисту свободи та справедливості. Фільми гарантують, що історії опору не будуть забуті, надаючи міцне свідчення мужності та стійкості українського народу [65].

Самі військові дії – ще одна важлива тема, яку досліджують українські воєнні документальні фільми. Ці фільми служать ключовим засобом для передачі досвіду солдатів і складності війни, надаючи ідеї, які часто недоступні через традиційні новини. Наприклад, документальний фільм «Ми були рекрутами» пропонує переконливе зображення повсякденних переживань українських солдатів, проливаючи світло як на стратегічні аспекти військових дій, так і на глибокий психологічний вплив бою на тих, хто служить. Цей фільм, як і інші в цьому жанрі, відіграє важливу роль у подоланні прірви між широкою публікою та військовими, сприяючи більш тонкому розумінню жертв і викликів, з якими стикаються солдати та їхні родини [25].

Зображення військових дій у цих документальних фільмах є багатограним, охоплюючи як тактичний, так і людський аспекти війни. Що стосується тактики, то такі фільми, як «Ми були рекрутами», детально описують військові стратегії, зокрема планування та виконання бойових операцій. У цих документальних фільмах часто містяться інтерв'ю з військовослужбовцями, починаючи від високопоставлених офіцерів і закінчуючи рядовими солдатами, які пропонують власні бачення тонкощів ведення війни. Глядачі отримують уявлення про процеси прийняття рішень, які керують військовими діями, виклики навігації на складних полях битв і критичну важливість координації та зв'язку в бойових ситуаціях. Висвітлюючи ці тактичні елементи, документальні фільми допомагають демістифікувати військові операції, надаючи громадськості чіткіше розуміння того, як ведуться війни та чинників, що впливають на їхні результати [20, с. 253].

Окрім зосередженості на військовій стратегії, українські воєнні документальні фільми також наголошують на психологічному впливі бойових дій на солдатів. Бій, за визначенням, є фізично та психічно виснажливою діяльністю, яка передбачає безпосереднє зіткнення з ворогом і часто призводить до важких фізичних ушкоджень, психологічної травми та довготривалих емоційних шрамів. «Ми були рекрутами» та подібні фільми досліджують емоційні та психічні випробування, з якими стикаються солдати, включно зі стресом бою, страхом поранення чи смерті та травмою, отриманою від свідків жахів війни. Ці документальні фільми часто включають відверті інтерв'ю з солдатами, які обговорюють свій досвід із посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), депресією та іншими проблемами психічного здоров'я, які виникають унаслідок тривалого перебування в бойових діях. Документуючи ці особисті історії, фільми не лише підвищують обізнаність про проблеми психічного здоров'я, з якими стикаються військовослужбовці, але й сприяють ширшому обговоренню необхідності адекватної психологічної підтримки та догляду за ветеранами [42].

Крім того, зображення військових дій у цих документальних фільмах поширюється на вплив війни на родини та близьких солдатів. Родини солдатів часто несуть значний емоційний тягар, стикаючись із постійним страхом за безпеку своїх близьких, стресом від тривалої розлуки та проблемами реінтеграції солдатів у цивільне життя після розгортання. Документальні фільми, як-от «Ми були рекрутами», розглядають ці питання, показуючи інтерв'ю з членами сім'ї, які діляться своїми поглядами на емоційний вплив війни. Ці розповіді дають більш повне розуміння наслідків бойових дій, висвітлюючи труднощі, з якими часто не звертають уваги родини військових. За допомогою цих наративів документальні фільми підкреслюють важливість підтримки громади та потребу в ресурсах для допомоги сім'ям у подоланні викликів, пов'язаних із військовою службою [7, с. 146].

Ще один важливий аспект військових дій, який досліджується в українських документальних фільмах про війну, — це фізичні втрати від бою.

Жорстокі реалії війни — поранення, ампутації та постійна загроза смерті — чітко зображені в цих фільмах. «Ми були рекрутами» не уникає показу руйнівних наслідків бойових дій для людського організму, включаючи сцени поранень на полі бою та подальшу медичну допомогу, яку отримують солдати. Ці зображення нагадують глядачам про високу фізичну ціну війни, підкреслюючи хоробрість і стійкість тих, хто витримує такі труднощі. Виносячи ці реалії на перший план, документальні фільми відіграють життєво важливу роль у вихованні глибшої оцінки жертв, яких принесли солдати, і в пропагуванні кращого медичного обслуговування та реабілітаційних послуг для тих, хто отримав поранення в боях [25].

Окрім цих домінуючих тем, українські воєнні документальні фільми також досліджують низку інших проблем, зокрема руйнування інфраструктури, економічні наслідки війни та вплив конфлікту на навколишнє середовище. Одним з таких фільмів є робота Антона Птушкіна «Ми, наші домашні улюбленці та війна», основною темою якого є глибокий емоційний зв'язок між людьми та їхніми домашніми тваринами.

Документальний фільм Антона Птушкіна «Ми, наші домашні улюбленці та війна» пропонує унікальний погляд на російсько-українську війну, зосереджуючись на міцному зв'язку між людьми та їхніми домашніми тваринами. За допомогою пронизливих інтерв'ю, інтимних кадрів і співчуття А. Птушкін досліджує виклики, з якими стикаються українці, які відмовилися покинути своїх улюблених тварин під час війни [29].

Документальний фільм заглиблюється в емоційні труднощі, які відчують люди, змушені робити важкий вибір щодо своїх домашніх тварин. Багато українців стикалися з важким рішенням: евакуюватися разом із тваринами чи залишити їх перед обличчям небезпеки. А. Птушкін фіксує страждання та невпевненість, які пережили ці люди, намагаючись поставити на перше місце власну безпеку, залишаючись вірними своїм товаришам.

Зв'язки людини і тварини стають центральною темою фільму. А. Птушкін підкреслює глибокий емоційний зв'язок між людьми та їхніми домашніми

тваринами, наголошуючи на тому, як ці стосунки можуть забезпечити розраду, товариство та відчуття мети під час кризи. Документальний фільм демонструє непохитну любов і відданість, яку українці виявляють до своїх тварин, навіть незважаючи на лихоліття [68].

Фільм також проливає світло на практичні проблеми, з якими стикаються власники домашніх тварин під час війни. Він досліджує труднощі пошуку притулку, отримання їжі та медичної допомоги, а також забезпечення безпеки домашніх тварин у зоні бойових дій. А. Птушкін вражає винахідливістю українців, які доклали чимало зусиль, щоб захистити своїх тварин, демонструючи стійкість людського духу перед лицем біди.

«Ми, наші домашні улюбленці та війна» пропонує співчутливе та чуйне зображення зв'язку між людьми та тваринами під час війни. Зосереджуючись на особистих історіях українців та їхніх домашніх тварин, документальний фільм гуманізує війну та підкреслює універсальну важливість цих стосунків. Завдяки інтимному та спонукаючому до роздумів дослідженню цієї теми фільм сприяє глибшому розумінню людського досвіду під час кризи [56].

Підсумовуючи, тематичні особливості українських документальних фільмів про російсько-українську війну розкривають здатність жанру розглядати складні та різноманітні аспекти війни. Ці фільми є не просто засобом для репортажів про події, але й глибоко аналітичним інструментом, який пропонує розуміння життєвого досвіду тих, хто постраждав від війни. Зосереджуючись на гуманітарній кризі, окупації, опорі, військових діях та інших критичних питаннях, українські документальні фільми надають безцінні ресурси для розуміння багатогранної природи війни. Їхній внесок у публічний дискурс є значним, оскільки вони допомагають формувати як національне, так і міжнародне сприйняття війни, сприяючи співпереживанню, обізнаності та глибшому розумінню поточної боротьби, з якою стикається Україна.

2.2. Роль документалістики у формуванні національної ідентичності

Роль українських документальних фільмів у контексті російсько-української війни виходить за межі зображення прямих наслідків конфлікту. Ці фільми стали інструментом формування та зміцнення національної ідентичності України, слугуючи культурними та ідеологічними засобами, які сприяють єдності, стійкості та колективній пам'яті всередині нації. Відображаючи досвід пересічних українців, документуючи акти опору та висвітлюючи соціально-політичні виклики, з якими стикається країна, документальні фільми про війну сприяють консолідації українського суспільства під час національної кризи. Постійне виробництво та розповсюдження таких фільмів має ключове значення для формування національного та міжнародного сприйняття України, а також для збереження історичної пам'яті для майбутніх поколінь.

Після російської агресії українські воєнні документальні фільми стали головним інструментом у зміцненні національної єдності в суспільстві, яке раніше зазнавало фрагментації за регіональними, етнічними та мовними ознаками. Це вторгнення стало каталізатором, підштовхнувши країну до міцнішого почуття національної свідомості, де спільний досвід конфліктів призвів до більш згуртованої національної ідентичності. Здатність документальних фільмів документувати та передавати реалії війни широкій аудиторії зробила їх потужними культурними інструментами для об'єднання громадян спільною справою, ще більше зміцнюючи колективну мету захисту нації від зовнішніх загроз [22].

Формування єдиної національної свідомості через документальний кінематограф спирається на відображення різноманітних перспектив, що відображають різні верстви українського суспільства. Такі фільми, як «Маріуполіс» і «Будинок із скалок», розповідають про життя цивільних, солдатів і волонтерів, які по-різному пережили війну, але їх об'єднує спільна мета. Ці документальні фільми олюднюють людей із різним соціально-економічним і культурним походженням, підкреслюючи їхні спільні страждання та стійкість. Такі наративи наголошують на тому, що, незважаючи на існуючі поділи, українці

стоять разом під час війни, долаючи внутрішні розбіжності, щоб протистояти спільному супротивнику [35; 23].

Війна не лише вплинула на життя українців, які були безпосередньо залучені у військовий конфлікт, але й залучила цивільне населення до ширшого нарративу національного опору. Документальні фільми відіграють ключову роль у зображенні того, як ця суспільна мобілізація виходить за межі традиційного географічного, етнічного чи мовного походження. Наприклад, війна, що триває, об'єднав українців із західних регіонів, які традиційно вважаються більш націоналістичними, з українцями зі східних і південних регіонів, де російський вплив історично був сильнішим. Ця єдність, зафіксована в документальних фільмах, відображає спільну відданість захисту територіальної цілісності України, сприяючи таким чином національній солідарності [39].

Крім того, ці документальні фільми часто зображують роль волонтерів, як в Україні, так і за її межами, у підтримці військових зусиль. Залучення звичайних громадян до діяльності, починаючи від надання медичної допомоги до транспортування вантажів і участі в масових гуманітарних місіях, ще більше підсилює ідею, що кожен українець відіграє свою роль у захисті нації. Документуючи ці акти служіння, фільми допомагають побудувати наратив про колективну відповідальність, сприяючи сильнішому відчуттю соціальної згуртованості перед обличчям лиха [62].

Інший суттєвий аспект, який відображають ці документальні фільми, — це психологічний вплив війни на українське суспільство. Відчуття вразливості, створене вторгненням, контрастує зі зростаючою рішучістю чинити опір і терпіти, надаючи потужну розповідь про стійкість. Документальні фільми часто заглиблюються в особисті історії постраждалих, зосереджуючись на їхніх емоційних подорожах через травму, втрату та, зрештою, рішучість продовжувати боротьбу. Таке зображення психологічної стійкості не лише об'єднує суспільство, демонструючи спільні емоційні переживання, але й зміцнює національну ідентичність, підкреслюючи силу та витривалість українського народу [44].

Крім того, роль культурних символів та історичних посилань у цих документальних фільмах ще більше зв'язує українське суспільство. Багато фільмів викликають образи, пов'язані з історичною боротьбою України за незалежність, проводячи паралелі між минулими конфліктами та нинішньою війною. Викликаючи відчуття безперервності в національній боротьбі за суверенітет, ці фільми допомагають культивувати наратив опору, який глибоко вкорінений в національну ідентичність України. Використання культурної спадщини, традиційних пісень та історичних пам'яток у цих фільмах допомагає пов'язати сучасну боротьбу з російською агресією з ширшим історичним контекстом боротьби України за свободу, таким чином консолідуючи національну єдність [47].

Консолідація українського суспільства перед обличчям російської агресії виходить за межі безпосереднього контексту війни; воно охоплює зміцнення та збереження культурної ідентичності нації, яка стала наріжним каменем національної стійкості. Цей процес життєво важливий для підтримки згуртованого суспільства, особливо під час конфліктів, оскільки культура служить потужним якорем для колективної пам'яті, цінностей і національної гордості. Українські військові документальні фільми відіграють вирішальну роль у захопленні та збереженні цих культурних елементів, гарантуючи, що вони не будуть втрачені серед руйнувань війни, а натомість прославлятимуться та зміцнюватимуться.

Документальні фільми, які висвітлюють традиційні звичаї, мову та повсякденні практики серед хаосу війни, демонструють глибокий зв'язок між культурною ідентичністю та національною стійкістю. Зокрема, «Ми, наші домашні тварини та війна» є яскравим прикладом, пропонуючи інтимне зображення українців, які продовжують брати участь у своїх культурних практиках, незважаючи на виклики, пов'язані з війною. Цей документальний фільм підкреслює ідею того, що збереження культури – це не просто пасивний акт пам'яті, а активна форма опору. У ньому стверджується, що навіть в умовах

війни українці непохитно тримаються своєї спадщини, яка стає символом витривалості та потужним знаряддям консолідації суспільства [48].

Поняття збереження культури під час війни можна сформулювати в рамках ширшого поняття «культурна стійкість», терміна, який часто використовують у соціокультурних дослідженнях. Культурна стійкість означає здатність громади чи нації підтримувати свою культурну ідентичність і практику всупереч зовнішньому тиску чи зривам. У випадку України війна загрожувала не лише фізичній інфраструктурі, а й соціальній та культурній структурі країни. Проте за допомогою документалістики кінематографісти забезпечили платформу для виживання цих культурних наративів, сприяючи зміцненню національної ідентичності, яка глибоко пов'язана з традицією та історією [38].

Мова, як найважливіший елемент культурної ідентичності, також займає важливе місце в українських документальних фільмах про війну. Збереження та популяризація української мови, на відміну від російського мовного домінування в окремих регіонах, стає актом непокори та зміцненням національного суверенітету. У таких фільмах, як «Ми, наші улюбленці та Війна», використання української мови в повсякденному контексті, навіть на охоплених війною територіях, символізує збереження національної ідентичності перед обличчям агресії. Зображуючи ці моменти, документальний фільм підсилює важливість мови як об'єднуючої сили в українському суспільстві, сприяючи ширшій меті культурної та національної консолідації [23].

Крім того, документальні фільми відіграють вирішальну роль у записі та демонстрації українських традиційних звичаїв, від народної музики до релігійних церемоній, які продовжують процвітати навіть серед лихоліття війни. Ці культурні практики, зображені у фільмах, є більш ніж просто пережитками минулого; вони є живими проявами ідентичності, які об'єднують українців у різних регіонах і соціальних верствах. Документуючи ці звичаї, кінематографісти гарантують, що вони не лише збережуться для майбутніх поколінь, але й використані як інструменти для зміцнення суспільних зв'язків під час війни. Це підсилює ідею про те, що культура не є статичною, а

розвивається, навіть у важких умовах, як частина процесу національної консолідації [20, с. 267].

Роль збереження культури в ширшому контексті національної ідентичності є особливо важливою під час війни, оскільки знищення культурної спадщини часто стає тактикою самої війни. Навмисні напади російських військ на культурні об'єкти та установи, задокументовані в різних фільмах, підкреслюють важливість збереження цих символів української ідентичності. Ці зусилля щодо збереження стають актом непокори проти спроб стерти або применшити культурну самобутність нації. Завдяки своїй зосередженості на стійкості культурної ідентичності документальні фільми роблять свій внесок у розповідь про спротив, що виходить за межі поля бою, зміцнюючи ідею, що сама культура є формою опору проти окупації та агресії [3, с. 96].

Крім того, ці фільми сприяють глибшому розумінню складної природи українського суспільства, висвітлюючи розмаїття всередині нації, водночас підкреслюючи спільні цінності та боротьбу, яка її об'єднує. Документальні фільми стають платформою для представлення різних голосів України, від солдатів на передовій до мирних жителів, які терплять окупацію та бомбардування. Така репрезентація не тільки сприяє консолідації суспільства, але й виступає контрнарративом російській пропаганді, яка прагне підірвати український суверенітет [11, с. 42]. Через ці фільми українцям нагадують про їхню спільну спадщину та колективні цілі, зміцнюючи їхню відданість національній єдності та незалежності.

Українські документальні фільми виявилися вирішальними у формуванні іміджу країни на міжнародній арені, зокрема в контексті триваючої російської агресії. Під час війни сприйняття національної ідентичності виходить за межі внутрішнього самоуявлення і залежить від того, як світова спільнота бачить боротьбу, цінності та стійкість нації. Документальне кіно стало потужним інструментом для донесення до міжнародної аудиторії боротьби України за суверенітет, демократію та права людини, виступаючи як культурною дипломатією, так і контрпропагандою. Представляючи автентичний нарратив,

який контрастує з спотвореною інформацією, яку часто поширюють контрольовані російськими державними ЗМІ, ці фільми допомагають сформувати точніший і позитивний міжнародний імідж України [47].

Поняття культурної дипломатії стосується використання культурних артефактів, таких як фільми, для просування цінностей та інтересів нації за кордоном. У випадку України документальні фільми про війну служать формою культурної дипломатії, сприяючи співпереживанню та розумінню серед іноземної аудиторії. Документальний фільм « Битва за Київ» яскраво зображує рішучість і мужність українських воїнів і мирних жителів, які захищають свою Батьківщину в екстремальних умовах. Ці фільми не просто інформативні, вони емоційні, розроблені, щоб резонувати з глядачами на людському рівні, таким чином допомагаючи отримати міжнародну підтримку для справи України. За допомогою засобів кіно документальні фільми підкреслюють прихильність України до незалежності, демократії та опору авторитаризму, тим самим зміцнюючи репутацію країни на світовій арені [45].

У медіадослідженнях термін «контрпропаганда» часто використовується для опису зусиль, спрямованих на те, щоб кинути виклик і підірвати неправдиві чи упереджені наративи, представлені ворогуючими силами. Українські воєнні документальні фільми виконують цю функцію, протидіючи наративам, поширеним російськими державними ЗМІ, які часто зображують Україну як державу-невдачу або маріонетку інтересів Заходу. Пропонуючи розповіді про реалії війни з перших вуст, ці фільми спростовують дезінформацію, спрямовану на делегітимізацію суверенітету та незалежності України. Натомість вони пропонують перспективу, яка демонструє стійкість українського народу, представляючи Україну не як жертву, а як націю зухвалих тих, хто вижив, відданих своїм демократичним ідеалам [10, с. 30].

Більше того, ці документальні фільми сприяють розвитку «м'якої сили», терміну, введеного політологом Джозефом Най, який стосується здатності країни впливати на інших через культурну чи ідеологічну привабливість, а не військову чи економічну силу. Українські військові документальні фільми значно

посилили м'яку силу країни, створивши переконливий наратив про мужність і стійкість, який резонує з міжнародною аудиторією. Цей наратив сприяв зміні міжнародного сприйняття України, перетворюючи її з периферійної східноєвропейської держави на глобальний символ опору авторитаризму. Зображення звичайних українців — мирних жителів, солдатів і волонтерів — у боротьбі за свою батьківщину викликало рух солідарності, надихнуло на гуманітарну допомогу та призвело до політичної підтримки з боку урядів у всьому світі [19, с. 115].

Використання кіно як інструменту формування міжнародної громадської думки вже давно є частиною глобальних конфліктів, і Україна не є винятком. Надаючи невідфільтрований погляд на вплив війни як на поле бою, так і на цивільне життя, українські документальні фільми кидають виклик спрощеним дихотоміям, які часто представлені в мейнстрімових ЗМІ. Замість того, щоб зводити конфлікт до простої геополітики, ці фільми висвітлюють людський вимір війни — роз'єднані сім'ї, міста в облозі та надзвичайні прояви хоробрості перед обличчям лиха. Цим вони викликають співчуття у міжнародних глядачів, перетворюючи боротьбу України на універсальну історію справедливості, свободи та опору [20, с. 262].

Документальні фільми, такі як «Битва за Київ», виходять за межі безпосереднього контексту війни, щоб залучитися до історичної розповіді, пов'язуючи нинішню боротьбу України з її довгою історією опору іноземному пануванню. Розглядаючи війну як продовження багатовікової боротьби України за самовизначення, ці фільми поміщають конфлікт у ширший наратив національної ідентичності та незалежності. Цей історичний контекст поглиблює міжнародне розуміння конфлікту, допомагаючи глядачам побачити війну в Україні не просто як територіальну суперечку, а як частину більшої боротьби за права людини та демократичне врядування [35].

Гуманітарний вимір українських документальних фільмів про війну став критичним елементом у приверненні уваги міжнародної спільноти до гостроти кризи та в мобілізації гуманітарної допомоги. У контексті сучасних конфліктів

термін «гуманітарна криза» означає масові людські страждання внаслідок війни, стихійних лих або інших надзвичайних ситуацій, які часто характеризуються переміщенням, загибеллю людей і руйнуванням основної інфраструктури. Українські документальні фільми, як-от «20 днів у Маріуполі» та «Життя на межі», яскраво зображують жорстокі реалії війни, зображуючи руйнівний вплив на цивільне населення, знищення інфраструктури та надзвичайну гуманітарну ситуацію, що виникла після початку російської агресії [36].

Фільм «20 днів у Маріуполі», наприклад, пропонує жорстокий і жахливий погляд на облогу Маріуполя, міста, яке стало символом ширшої гуманітарної катастрофи в Україні. У фільмі задокументовано систематичні обстріли цивільних районів, лікарень і шкіл, що є порушенням міжнародного гуманітарного права, викладеного в Женевських конвенціях. Зосереджуючись на людській втраті цих атак, документальний фільм служить потужним звинуваченням у військових злочинах і підкреслює неспроможність міжнародної спільноти належним чином захистити цивільне населення в зонах бойових дій. У фільмі «Життя на межі» досліджуються схожі теми, з особливим наголосом на переселенні мільйони українців, багато з яких були змушені покинути свої домівки та шукати притулку як в Україні, так і за її межами. Станом на початок 2024 року понад 6,5 мільйонів українців були внутрішньо переміщеними особами, а майже 8 мільйонів шукали притулку в інших країнах, що робить кризу українських біженців однією з найбільших у світі після Другої світової війни [26].

Подібні гуманітарні документальні фільми часто слугують «закликами до дій», терміном, який використовується в пропаганді та ЗМІ для опису вмісту, призначеного для мотивації глядачів або читачів до конкретних дій, таких як пожертви на допомогу, лобіювання урядів або підвищення обізнаності громадськості. Завдяки гострим і часто карколомним історіям цивільних, особливо дітей, людей похилого віку та інших уразливих груп населення, ці фільми мають на меті викликати емоційну реакцію, яка перетворюється на відчутну підтримку з боку міжнародних організацій, урядів і громадськості.

Наприклад, «20 днів у Маріуполі» зображує надзвичайний дефіцит товарів першої необхідності, таких як їжа, вода та медичне приладдя, водночас фіксує героїчні зусилля волонтерів та медичних працівників, які продовжують працювати у майже неможливих умовах. Такі образи не лише показують невідкладну потребу в гуманітарній допомозі, а й підкреслюють стійкість українського народу [41].

У зонах глобальних конфліктів гуманітарну допомогу часто сприяють такі міжнародні організації, як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Міжнародний Комітет Червоного Хреста (МКЧХ) і різні неурядові організації (НУО). Ці організації працюють над наданням допомоги у вигляді їжі, житла, медичного обслуговування та захисту для переміщеного населення. Документальні фільми, такі як «Життя на межі», відіграють вирішальну роль у підвищенні обізнаності про тяжке становище жертв війни, впливаючи на громадську думку та політику таким чином, що може призвести до збільшення гуманітарної допомоги. Наприклад, після виходу кількох резонансних українських документальних фільмів про війну помітно зросла кількість міжнародних зобов'язань щодо допомоги Україні, а такі організації, як Всесвітня продовольча програма (WFP) та ЮНІСЕФ, активізували свої зусилля в регіоні. Ці документальні фільми пропонують документацію в режимі реального часу про триваючі страждання, допомагаючи підтримувати глобальний інтерес до кризи та запобігаючи «втомі від співчуття», феномену, при якому тривалий вплив страждань призводить до зменшення емоційних реакцій і зменшення допомоги [67].

Стратегічну важливість таких фільмів неможливо переоцінити. Задokumentувавши гуманітарну кризу в переконливий і безпосередній спосіб, ці документальні фільми служать не тільки для інформування, але й є інструментом переконання в міжнародній дипломатії. Уряди та міжнародні організації часто покладаються на ЗМІ, щоб сформувані своє розуміння криз і визначити, куди розподіляти ресурси. У випадку України документальні фільми про війну допомогли представити конфлікт не просто як геополітичну боротьбу, а як надзвичайну гуманітарну ситуацію, яка вимагає термінового втручання. Вони

закликають глядачів зіткнутися з реальністю, що за кожною статистикою втрат і переміщення стоїть людина, яка страждає від фізичних і психологічних збитків війни. Цей емоційний заклик, заснований на реальному досвіді, сприяє формуванню глобального нарративу про Україну та впливає на реакцію міжнародної спільноти на кризу [65].

Крім того, ці фільми служать критично важливими історичними документами, гарантуючи, що гуманітарні наслідки війни не будуть забуті під час прогресування конфлікту. Документація про страждання цивільного населення в зруйнованих війною регіонах, таких як Маріуполь, Харків і Донецьк, гарантує, що майбутні покоління, історики та політики отримають точні дані про людську ціну війни. Цей запис є важливим для притягнення винних до відповідальності за військові злочини та для забезпечення того, щоб уроки війни запам'яталися в міжнародному праві та гуманітарних зусиллях [62].

Збереження історичної пам'яті через українські воєнні документальні фільми є фундаментальним внеском у формування національної ідентичності. Під час війни колективна пам'ять стає сховищем досвіду, боротьби та тріумфів, слугуючи не лише історичним записом, але й засобом формування суспільних цінностей та ідентичностей. Поняття історичної пам'яті стосується спільних спогадів про важливі події минулого, які зберігаються в суспільстві, часто формуючи його ідентичність, політику та майбутню траєкторію. Для України, нації, чия історія була відзначена неодноразовою боротьбою за незалежність, нинішня війна проти російської агресії підвищила важливість збереження такої пам'яті, зокрема через документальне кіно.

Українські воєнні документальні фільми, такі як «Ми не згаснемо», відіграють важливу роль у документуванні війни, яка розгортається, забезпечуючи майбутнім поколінням доступ до детальних і точних історичних записів. Поняття історичної документації в цьому контексті стосується систематичного запису подій, включаючи збір особистих свідчень, візуальних доказів і хронологію ключових військових і політичних подій. Ці фільми служать живими архівами, які фіксують не тільки фізичне знищення, спричинене війною,

але й емоційні та психологічні втрати тих, хто безпосередньо бере участь у ній. «День українського добровольця» , наприклад, документує формування добровольчих батальйонів, які виникли у відповідь на війну, пропонуючи унікальний погляд на зусилля низового опору. У цьому документальному фільмі відображено хоробрість, рішучість і стійкість простих українців, які взяли до рук зброю, щоб захистити свою країну, забезпечуючи вшанування їхнього внеску у військові зусилля [22].

Збереження історичної пам'яті є особливо важливим у суспільствах, які переживають глибокі політичні та соціальні трансформації, оскільки це допомагає підтримувати спадкоємність між минулими, теперішніми та майбутніми поколіннями. У випадку України війна спонукала до активізації зусиль із запису та увічнення досвіду солдатів, цивільних та переміщених осіб. Ці зусилля спрямовані не лише на збереження історії страждань, а й на те, щоб наративи про стійкість, опір і виживання передавались майбутнім поколінням. Такі фільми, як «Ми не згаснемо», надають ширший історичний контекст, пов'язуючи поточну війну з довгою історією опору України іноземному пануванню. Проводячи паралелі між минулою та теперішньою боротьбою, ці документальні фільми зміцнюють ідею про те, що війна є частиною ширшого континууму зусиль України захистити свій суверенітет і культурну ідентичність [62].

Документальні фільми також служать освітніми інструментами, пропонуючи майбутнім поколінням можливість осмислено залучитися до історії. Забезпечуючи захоплююче, часто емоційно насичене зображення війни, ці фільми сприяють глибшому розумінню причин і наслідків війни. Ця виховна роль є особливо важливою для запобігання повторенню злочинів. Концепція превентивної історичної пам'яті стосується ідеї про те, що, пам'ятаючи про жахи минулих конфліктів, суспільства можуть отримати цінні уроки, які допоможуть уникнути насильства в майбутньому. Документальні фільми, яскраво зображуючи руйнування та людські страждання, спричинені війною, сприяють цій превентивній функції. Наприклад, «День українського добровольця» не

просто документує волонтерський рух; він також підкреслює цінності самопожертви та солідарності, які підтримали Україну під час кризи. Ці цінності, збережені в колективній пам'яті через фільм, можуть слугувати керівними принципами для майбутніх поколінь, які прагнуть побудувати більш мирне та справедливе суспільство [22].

Роль документальних фільмів у збереженні історичної пам'яті також поширюється на їх функцію пам'яті жертвам війни. У багатьох відношеннях ці фільми є пам'ятниками кінематографа, гарантуючи, що втрачені життя та перенесені страждання не будуть забуті. Увічнення пам'яті за допомогою фільму передбачає навмисне створення тривалої данини пам'яті жертв війни, гарантуючи, що їхні історії залишаються частиною суспільної свідомості. В Україні, де війна призвела до значних жертв серед цивільного населення та масових руйнувань, документальне кіно стало одним із найефективніших засобів увічнення пам'яті загиблих. Зображуючи особисті історії, свідчення та образи спустошення, ці фільми гарантують збереження людської вартості війни для нащадків. Цей процес увічнення пам'яті має вирішальне значення для процесу скорботи та для підтримки почуття національної єдності перед обличчям триваючого конфлікту [26].

Крім того, ці документальні фільми служать контрнарративом історичному ревізіонізму, особливо в умовах російських кампаній дезінформації, які прагнуть спотворити реалії війни. Зберігаючи точні історичні записи через документування в реальному часі, українські воєнні документальні фільми кидають виклик спробам переписати історію або применшити звірства, скоєні під час війни. Ця роль є особливо важливою в епоху інформації, коли наративи про війну оскаржуються як у локальних, так і в глобальних ЗМІ. Документальні фільми пропонують форму автентичної контрпропаганди, надаючи візуальні докази, які можуть протистояти неправдивим твердженням і гарантувати збереження правди для майбутніх поколінь. Роблячи це, вони сприяють ширшій меті збереження історичної цілісності та запобігання стиранню військових злочинів і порушень прав людини [42].

Роль українського документального кіно у формуванні національної ідентичності та консолідації суспільства в контексті російсько-української війни є багатогранною та глибокою. Ці фільми є інструментами об'єднання нації, збереження культурної ідентичності та формування позитивного іміджу України на міжнародній арені. Крім того, вони відіграють вирішальну роль у збереженні історичної пам'яті про війну, забезпечуючи пам'ять про досвід і жертви українського народу та вшанування їх майбутніми поколіннями. Завдяки потужній оповіді та відданості правді українські воєнні документальні фільми стали невід'ємною частиною культурного та історичного ландшафту нації.

Висновки до розділу 2

Аналіз українських документальних фільмів у контексті російсько-української війни розкриває глибоку та багат шарову роль, яку ці фільми відіграють як у документуванні реальності конфлікту, так і у формуванні колективної свідомості нації. Українські воєнні документальні фільми є життєво важливим культурним, соціальним і політичним інструментом, який має значний вплив на формування національної ідентичності, збереження історичної пам'яті та консолідацію суспільства. Вони не лише дають візуальні записи про спустошення та страждання, спричинені війною, але й служать платформою для вивчення глибших тем опору, виживання та стійкості. Завдяки унікальному поєднанню реалізму, емоційного резонансу та історичної оповіді ці фільми стають потужним інструментом у безперервній боротьбі за суверенітет, ідентичність і глобальне визнання.

Одним із ключових висновків, які можна зробити з цього аналізу, є тематична складність цих документальних фільмів. Хоча вони в основному прагнуть задокументувати безпосередні наслідки війни, такі як загибель людей, руйнування інфраструктури та переміщення цивільного населення, вони також заглиблюються в більш деталізовані аспекти людського досвіду, такі як психологічні втрати війни, соціальний вплив на громади та стійкі культурні практики, які тривають, незважаючи на війну. Тематичні особливості

українських воєнних документальних фільмів далеко не однопланові; вони пропонують багатопланове дослідження людських страждань, мужності та незламного духу опору. У багатьох випадках ці фільми виходять за рамки традиційного воєнного репортажу, переходячи в сферу культурної та історичної документації, яка намагається пояснити не лише те, як, а й чому виник конфлікт.

Документальні фільми також відіграють вирішальну роль у вихованні почуття національної єдності та спільної ідентичності. Російське вторгнення в Україну, безсумнівно, посилило національну свідомість, і документальні фільми, створені в цей період. Зосереджуючись на спільному досвіді цивільних осіб, солдатів і волонтерів, ці фільми допомагають створити колективну ідентичність, яка виходить за рамки регіональних, етнічних і мовних відмінностей. У такій різноманітній країні, як Україна, яка історично стикалася з внутрішніми розбіжностями за такими ознаками, роль документального кіно в об'єднанні розрізнених груп важко переоцінити. Під час війни, коли суспільний розкол може поглиблюватися, роль ЗМІ, зокрема документального кіно, у просуванні єдності набуває особливої актуальності.

Ще один вагомий внесок українських документальних фільмів про війну полягає в їх здатності формувати міжнародне сприйняття війни. У глобалізованому медіа-ландшафті, де наративи про війну постійно суперечать, ці документальні фільми пропонують автентичне зображення боротьби України за суверенітет, демократію та права людини. Вони служать контрпропагандою, зокрема проти спотворених наративів, які поширюють російські державні ЗМІ, і представляють правдиву, гуманну історію війни. Зосереджуючись на темах мужності, стійкості та непокори, ці фільми допомагають створити позитивний імідж України як нації, відданої своїй незалежності та демократичним цінностям.

Загалом, українські воєнні документальні фільми – це набагато більше, ніж просто записи трагічного конфлікту, що триває. Вони є потужними інструментами формування національної ідентичності, збереження історичної пам'яті та консолідації суспільства у часи кризи. Документуючи людські, культурні та політичні аспекти війни, ці фільми сприяють глибшому розумінню

боротьби України за незалежність і ширших наслідків війни. Вони також служать засобом протистояння зовнішнім наративам, які прагнуть підірвати суверенітет і культурну ідентичність України. Таким чином, роль цих документальних фільмів у формуванні як національного, так і міжнародного сприйняття війни є незамінною. Вони пропонують не лише вікно в сьогодення, а й основу, на якій майбутні покоління зможуть будувати більш згуртоване, поінформоване та стійке українське суспільство.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УКРАЇНСЬКОЇ ДОКУМЕНТАЛІСТИКИ ПРО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКУ ВІЙНУ

3.1. Інноваційні методи журналістської роботи в українській документалістиці про війну

Спираючись на теоретичні основи документальної публіцистики та аналіз української документалістики в контексті російсько-української війни, викладений у попередніх розділах, важливо дослідити сучасні тенденції розвитку української документалістики. Ці тенденції характеризуються інноваційним використанням технологій, мультимедійним оповіданням, суворю перевіркою фактів і підвищеним акцентом на етичних міркуваннях.

Нововведення не просто покращили технічну якість документальних фільмів; вони докорінно змінили спосіб розповіді історій, зробивши їх більш привабливими, впливовими та доступними для глобальної аудиторії. Використання дронів, камер 360 градусів, віртуальної реальності, мультимедійного оповідання та інструментів розвідки з відкритим кодом (OSINT) стало ключовим у представленні багатогранної розповіді про війну. У цьому розділі аналізуються конкретні випадки застосування цих технологій в українському документальному кіно та трансформаційна роль, яку вони відіграють у журналістській роботі [18, с. 420].

Однією з важливих тенденцій в українському документальному кіно є інтеграція передових технологій для покращення оповідання історій та забезпечення ефекту занурення. Цей технологічний прогрес охоплює використання дронів, 360-градусних камер, віртуальної реальності (VR) і доповненої реальності (AR), кожен з яких робить унікальний внесок у зображення російсько-української війни.

Одним із найвизначніших нововведень в українській документалістиці про війну є інтеграція технології безпілотників, яка суттєво змінила спосіб зображення військових дій і воєнних руйнувань. Дрони, також відомі як безпілотні літальні апарати (БПЛА), змінили військові репортажі, забезпечивши новий вимір висвітлення, який раніше був недосяжним. Завдяки своїй здатності літати на різних висотах і орієнтуватися на складній місцевості, безпілотники дозволяють кінематографістам знімати великі аерофотозйомки, які пропонують широку та всебічну перспективу зруйнованих війною регіонів. У документальному циклі Дмитра Комарова «Рік», наприклад, безпілотники широко використовуються для документування масштабних руйнувань міських територій в Україні, відкриваючи приголомшливі панорамні краєвиди розбомблених міст, військових укріплень і переміщеного населення. Ці аерофотозйомки є ключовими, оскільки вони дають загальне уявлення про масштаби руйнувань, які наземні камери часто не можуть повністю зафіксувати. Використовуючи безпілотники, режисери представляють глядачам більш повну картину фізичних наслідків війни, знімаючи сцени, які інакше могли б бути недоступними через небезпеку або логістичні проблеми [71; 63].

Стратегічне використання безпілотників у документальних фільмах, таких як «Рік», значно сприяло візуальному оповіданню війни. Ці БПЛА можуть літати над зонами бойових дій, забезпечуючи кадри військових дій у режимі реального часу, не наражаючи на це журналістів. Це дозволяє більш детально візуально відобразити умови на полі бою та пересування військ, забезпечуючи рівень журналістської глибини та точності. Більше того, відеозйомка безпілотника має вирішальне значення для документування наслідків атак, оскільки вона може зафіксувати масштабні руйнування в районах, де присутність людей може бути небезпечною, наприклад регіони, які сильно обстріляні або забруднені нерозірваними боєприпасами [30; 31].

У документальному фільмі Євгена Тітаренка «War for Peace» кадри з дрона використано для зображення ландшафтів Східної України, що ілюструє різкий контраст між охопленими війною регіонами та прилеглими територіями [42].

Повітряні перспективи, створені дронами, показують масштаби руйнувань у таких містах, як Донецьк і Луганськ, пропонуючи глядачам безпрецедентний погляд на вплив війни на інфраструктуру та життя цивільного населення. Цей метод не тільки покращує візуальне оповідання, але й передає серйозність ситуації так, як це неможливо зробити на кадрах з рівня землі.

Застосування 360-градусних камер дозволило кінематографістам створювати захоплюючі середовища, які наближають глядачів до реальності на землі. 360-градусна камера фіксує сферичне зображення навколишнього середовища, дозволяючи переглядати контент у віртуальній реальності, де глядачі можуть дивитися в будь-якому напрямку, ніби вони фізично присутні на місці.

Ця можливість переносить аудиторію в центр подій, пропонуючи захоплюючий досвід, який посилює співчуття та емоційний зв'язок. У документальному серіалі «Україна: Боротьба за свободу», наприклад, 360-градусні камери були застосовані для документування досвіду як солдатів на передовій, так і мирних жителів, які живуть в окупації. Даючи глядачам можливість панорамувати та обертати перспективу камери, ці фільми створюють інтерактивне середовище, де глядачі можуть фактично «стояти» на місці тих, хто безпосередньо постраждав від війни [18].

Проект «Aftermath VR: Euromaidan» від New Cave Media використовує технологію віртуальної реальності, щоб помістити аудиторію в самий розпал протестів 2014 року в Києві, забезпечуючи глибоке розуміння подій, що привели до конфлікту [57]. Використовуючи VR-гарнітури, глядачі переносяться в центр Майдану Незалежності, спостерігаючи за протестами та сутичками з точки зору занурення від першої особи. Цей підхід узгоджується з концепцією «імерсивної журналістики», де технологія використовується для створення відчуття присутності та залученості в новинну подію [6, с. 331].

У контексті військових документальних фільмів VR має можливість імітувати травматичні середовища конфлікту, такі як розбомблені міста, табори біженців або окопи на передовій. Хоча повнометражні документальні фільми про

війну у VR все ще рідкість, експериментальні проекти в Україні почали досліджувати можливості цієї технології. VR пропонує унікальну можливість поглибити співпереживання та розуміння, дозволяючи глядачам «відчути» війну з точки зору тих, хто її переживає [45].

Ці технологічні досягнення не тільки підвищують візуальну привабливість документальних фільмів, але й служать потужними інструментами для передачі емоційних і психологічних наслідків війни. Занурюючи глядачів у навколишнє середовище, режисери можуть сприяти глибшому зв'язку між аудиторією та об'єктами своїх документальних фільмів. Термін «імерсивне оповідання» відноситься до наративних технік, які повністю залучають почуття, емоції та пізнання аудиторії, часто за допомогою інтерактивних або імерсивних технологій [53].

Технології занурення можуть викликати співчуття, дозволяючи глядачам переживати ситуації з точки зору тих, кого це безпосередньо стосується. В українському контексті це вкрай важливо для передачі людської ціни війни. Забезпечуючи більш інтимний та особистий досвід, аудиторія з більшою ймовірністю зрозуміє та засвоїть реалії, з якими стикаються люди в зонах бойових дій.

Хоча інтеграція передових технологій пропонує численні переваги, вона також створює етичні міркування та виклики. Під час зйомки в зонах бойових дій виникають проблеми щодо конфіденційності, оскільки люди можуть не погодитися на зйомку, особливо в делікатних ситуаціях. Режисери повинні знайти баланс між оповіданням і повагою до прав і гідності зображених.

Крім того, викликає занепокоєння можливість технології спотворювати реальність. Редагування та маніпулювання занурювальним контентом може створити оманливі уявлення, що є особливо проблематичним у журналістських контекстах, де точність має першорядне значення [6, с. 340]. Виробники фільмів повинні дотримуватися етичних стандартів, гарантуючи, що використання технологій покращує, а не ставить під загрозу цілісність документального фільму.

Постійний розвиток технологій обіцяє подальші інновації у документальному кіно. Розробки штучного інтелекту (ШІ) і машинного навчання можуть уможливити більш складний аналіз даних і автоматизовані процеси редагування. Крім того, у міру того, як технології VR і AR стають доступнішими, їх застосування у документальному виробництві, ймовірно, зростатиме.

Для українських кінематографістів ці технології пропонують інструменти для розповіді історій, які інакше могли б залишитися нерозказаними, привертаючи увагу міжнародної спільноти до місцевих наративів. Залишаючись в авангарді технологічної інтеграції, українська документалістика може продовжувати розвиватися та робити значний внесок у світову документалістику.

Ще одна важлива тенденція, яка формує українську документалістику, — це використання мультимедійного оповідання та кросплатформних наративів. В епоху, коли аудиторія споживає контент на різних платформах і форматах, українські кінематографісти та журналісти все частіше поєднують текст, фотографії, відео, аудіо та інтерактивні елементи для створення багатогранних оповідей. Цей підхід не тільки збагачує досвід розповіді, але й залучає аудиторію на багатьох рівнях, задовольняючи різноманітні вподобання та підвищуючи доступність.

Мультимедійне оповідання стосується практики використання різноманітних форм медіа, щоб розповісти історію, інтегруючи текст, зображення, аудіо, відео, графіку та інтерактивні елементи в згуртований спосіб [9, с. 370]. Цей метод використовує сильні сторони кожного носія, щоб передати різні аспекти оповіді, створюючи більш захоплюючий і всебічний досвід для аудиторії. У документальній журналістиці мультимедійне оповідання дозволяє глибше досліджувати складні теми, подаючи інформацію в різноманітних і взаємодоповнюючих форматах.

Інтерактивні карти дозволяють користувачам відстежувати хід військових зіткнень, територіальні зміни та гуманітарні кризи з часом. Ця інтерактивність

дає змогу аудиторії активно взаємодіяти з контентом, сприяючи глибшому розумінню динаміки конфлікту. Крім того, включення особистих розповідей та інтерв'ю гуманізує статистичні дані та геополітичний аналіз, підкреслюючи вплив війни на життя людей.

Використання платформ соціальних мереж також стало невід'ємною частиною розповсюдження документального контенту. Такі платформи, як Ютуб, Фейсбук, Інстаграм і Твітер, служать каналами для обміну короткими документальними роликами, трейлерами, закулісними кадрами та інтерактивним контентом [26]. Ця стратегія не тільки збільшує видимість, але й заохочує залучення аудиторії через коментарі, поширення та обговорення.

Наприклад, документальний фільм «Невидимий батальйон», присвячений жінкам, які воюють у Збройних силах України, використовував соціальні мережі для обміну історіями та новинами, викликаючи інтерес громадськості та діалог про гендерні ролі в армії [45]. Кампанії в соціальних мережах, які супроводжували документальний фільм, включали хештеги, контент, створений користувачами, а також живі сеанси запитань і відповідей з режисерами та суб'єктами фільму, сприяючи почуттю спільності та участі серед глядачів.

Тенденція до мультимедійного оповідання, ймовірно, збережеться, оскільки технології розвиваються, а аудиторія все більше шукає інтерактивний та привабливий контент. Українські документалісти досліджують нові технології, такі як доповнена реальність (AR) та інтерактивні веб-документалістики, які пропонують нові можливості для оповідання історій.

Такі проекти, як «Маріуполіс 2» Мантаса Кведаравічюса, хоч і не є повністю мультимедійними, але намагаються використати потенціал інтеграції різних медіа-елементів для забезпечення багатшого наративного досвіду [61]. Включення AR могло б, наприклад, накласти історичні дані на сучасні зображення, пропонуючи глядачам багатшарове розуміння розвитку війни.

Крім того, мультимедійне оповідання відіграє ключову роль у доступності цих документальних фільмів для глобальної аудиторії. Інтегруючи текст, візуальні елементи та аудіо, українські режисери можуть подолати мовні бар'єри

та охопити ширшу міжнародну аудиторію. Субтитри, наприклад, дозволяють людям, які не розмовляють українською мовою, взаємодіяти з контентом, тоді як потужні візуальні ефекти та загальнозрозумілі емоції, такі як страх, втрата та стійкість, говорять про мовні розбіжності. Це робить мультимедійне оповідання суттєвим інструментом у розширенні глобальної обізнаності про боротьбу України та активізації міжнародної підтримки опору країни російській агресії.

Ключовим аспектом українського документального кіно під час війни було суворе впровадження процесів перевірки фактів і верифікації. В епоху, коли дезінформація та дезинформація процвітають, особливо з боку російських державних ЗМІ, українські журналісти наголошують на необхідності точності, достовірності та звітності, що базується на фактах. Документальні фільми, які документують звірства та інші критичні аспекти війни, повинні підтримувати журналістську чесність, подаючи факти, які можна перевірити, що робить ці практики важливими як для юридичних, так і для історичних цілей.

Перевірка фактів в українських документальних фільмах про війну передбачає багаторівневу перевірку, починаючи зі збору першоджерел, таких як свідчення очевидців, відеоматеріали, фотографії та офіційні звіти. Проте ці форми доказів самі по собі недостатні. Щоб переконатися, що представлені факти є надійними, режисери часто використовують методи Open-Source Intelligence (OSINT) для перехресних посилань на інформацію. OSINT стосується збору та аналізу даних із загальнодоступних джерел, таких як публікації в соціальних мережах, супутникові зображення, служби геолокації та відкриті бази даних. OSINT особливо корисний у зонах бойових дій, де традиційні методи перевірки, як-от відправка журналістів на місце, можуть бути надто небезпечними або непрактичними [2, с. 10].

Яскравим прикладом використання OSINT в українській воєнній документалістиці є фільм «Буча 22». Цей документальний фільм присвячений масовим вбивствам мирних жителів у Бучі, маленькому містечку неподалік від Києва, під час російського вторгнення. Для підтвердження подій автори фільму використовували інструменти OSINT, щоб підтвердити свідчення очевидців

супутниковими знімками, даними геолокації та офіційними звітами. Наприклад, супутникові знімки використовувалися для перевірки місць масових поховань та зруйнованої інфраструктури, а інструменти геолокації допомогли підтвердити позиції російських військ під час окупації. Шляхом перехресних посилань на ці різні джерела «Буча 22» змогла побудувати достовірну та засновану на фактах розповідь про звірства, скоєні в Бучі, гарантуючи, що події були точно задокументовані як для журналістських, так і для юридичних цілей [32].

Використання OSINT не обмежується «Буча 22». Інші українські документальні фільми про війну, такі як «Правда про Маріуполь», також використовували ці методи, щоб розвінчати неправдиві наративи та викрити кампанії дезінформації. У фільмі «Правда про Маріуполь» режисери використовували супутникові знімки, щоб спростувати твердження Росії про те, що під час облоги Маріуполя не обстрілювали цивільні території. Порівнявши супутникові зображення міста до і після, документальний фільм чітко проілюстрував масштаби руйнувань у цивільних районах, надавши незаперечні докази, які суперечать російській пропаганді. OSINT-інструменти дозволяють журналістам перевіряти події в режимі реального часу, що є критично важливим у війні, де правда часто маніпулюється в політичних цілях [58].

Іншим важливим інструментом у процесі перевірки фактів є геолокація, яка передбачає визначення точного місця подій на основі візуальних підказок у відео чи фотографіях. Наприклад, документальний фільм може використовувати методи геолокації, щоб зіставити зображення зруйнованих будівель або військових транспортних засобів із існуючими картами чи супутниковими знімками, підтверджуючи точне місце та час подій.

Окрім OSINT та геолокації, українські журналісти взяли на озброєння й інші методи боротьби з дезінформацією. Цифрова криміналістика — це ще один метод, який використовується для аналізу метаданих відео та фотографій, що дозволяє кінематографістам підтвердити автентичність відзнятого матеріалу. У документальних фільмах про війну, де кадрами насильства та руйнування можна легко маніпулювати або вирвати їх із контексту, перевірка метаданих гарантує,

що візуальний вміст є законним і точно відображає зображені події. Наприклад, у «Бучі 22» цифрова криміналістика була використана для перевірки дати та часу відеозапису, підтверджуючи, що він був знятий під час російської окупації, а не був інсценований чи маніпуляційний постфактум.

Ці методи перевірки фактів важливі не лише для чесності журналістів, а й мають правові наслідки. Документальні фільми, які точно документують воєнні злочини, такі як різанина в Бучі чи знищення Маріуполя, служать важливими доказами в поточних розслідуваннях міжнародними судами та правозахисними організаціями. Використання OSINT, геолокації та цифрової криміналістики гарантує, що докази, зібрані в цих документальних фільмах, є достатньо надійними, щоб витримати перевірку в правовому контексті. Фактично, деякі українські документальні фільми про війну були подані до міжнародних трибуналів у рамках спроб притягнути російських посадовців до відповідальності за військові злочини та порушення міжнародного права.

Етичні міркування знаходяться на першому місці в українському документальному кіно, особливо коли зображуються теми, які постраждали від війни. Однією з головних проблем є те, як задокументувати та представити часто жахливі реалії війни правдиво, але з повагою до гідності та приватного життя постраждалих. У зонах військових дій, де насильство, страждання та втрати є повсюдними, питання про те, скільки показувати — і як це показувати — стає центральним етичним питанням. Режисери повинні зважити потенційний емоційний і психологічний вплив графічного контенту як на глядачів, так і на тих, хто пережив війну [43].

«Маріуполіс» Мантаса Кведаравічуса викликав значні етичні дебати через непохитне зображення насильства та людських страждань. Документальний фільм, який відобразив руйнівні наслідки війни для цивільного населення Маріуполя, піддався критиці за графічні сцени, дехто стверджував, що інтенсивні візуальні зображення смерті та руйнування можуть повторно травмувати тих, хто вижив, або використати їхні страждання для драматичного ефекту. Ця етична дилема піднімає ключове питання у репортажах про війну:

якою мірою кінематографісти повинні зображати жорстокість війни? З одного боку, існує моральний імператив розкрити правду про конфлікт, гарантуючи, що світова аудиторія повністю зрозуміє жахи, які переживають мирні жителі. З іншого боку, існує ризик заподіяння психологічної шкоди як глядачам, так і особам, які фігурують у фільмі [61].

У фільмі «Віддалений гавкіт собак» (2017) Саймона Леренга Вілмонта режисер демонструє етичні практики, зберігаючи шанобливу дистанцію до суб'єкта, хлопця на ім'я Олег, який живе поблизу лінії фронту на сході України. Документальний фільм заглиблюється в повсякденне життя Олега на тлі війни, фіксуючи його невинність і стійкість, не нав'язуючи та не маніпулюючи його досвідом. Вілмонт надає пріоритет благополуччю Олега протягом усього процесу виробництва, стежачи за тим, щоб зйомки не заважали його звичайним заняттям і не посилювали його стрес.

Режисер отримав інформовану згоду не лише від Олега, а й від його бабусі, яка є його основним опікуном. Ця згода була постійною, з регулярними перевітками, щоб переконатися, що вони залишаються комфортними під час зйомок. Документальний фільм уникає сенсації конфлікту; натомість він представляє деталізоване зображення того, як війна впливає на життя звичайних людей, особливо дітей.

Етичний принцип інформованої згоди відіграє вирішальну роль у створенні документальних фільмів про війну. Інформована згода стосується процесу отримання дозволу від окремих осіб перед тим, як знімати їх або використовувати їхній матеріал, гарантуючи, що вони повністю обізнані про те, як їхні зображення та історії будуть використовуватися. Це особливо важливо в зонах бойових дій, де цивільне населення може бути вразливим як фізично, так і емоційно. Режисери повинні переконатися, що вони не використовують травми окремих людей заради драматичного оповідання [43].

Сенсаційність у засобах масової інформації стосується представлення історій у спосіб, який провокує суспільний інтерес і хвилювання за рахунок точності чи гідності. Українські документалісти свідомо уникають

сенсаційності, зосереджуючись на гуманізації конфлікту через особисті історії та повсякденну боротьбу. Цей підхід контрастує з графічними зображеннями насильства чи сенсаційними заголовками, які можуть десенсибілізувати аудиторію або використовувати страждання суб'єктів.

Наприклад, документальна стрічка Аліни Горлової «Явних проявів немає» (2018) присвячена питанню посттравматичного стресового розладу (ПТСР) серед українських військових, які повертаються з фронту. Замість того, щоб демонструвати сцени на полі битви чи графічні поранення, фільм детально досліджує внутрішні битви, з якими стикаються ветерани, наголошуючи на психологічному зціленні та прагненні до нормального життя. Цим режисер розвиває співпереживання та глибше розуміння впливу війни на людей [22].

Проте процес отримання інформованої згоди в зонах бойових дій пов'язаний із труднощами. У багатьох випадках люди, яких знімають, можуть бути не в змозі повністю усвідомити довгострокові наслідки своєї участі, особливо в ситуаціях надзвичайного лиха. Це породжує етичні питання про те, чи можна взагалі отримати згоду за таких обставин. Крім того, є випадки, коли зйомка ведеться в хаотичному або небезпечному середовищі, що унеможливорює попереднє отримання згоди. У цих випадках кінематографісти повинні ретельно зважити, чи переважає потреба в документуванні ситуації потенційні ризики для приватного життя та гідності учасників.

Іншим важливим етичним фактором у виробництві документальних фільмів про війну є захист приватного життя. У зонах конфлікту цивільні особи часто стикаються з серйозними небезпеками, включаючи ризик помсти, переслідувань або стигматизації. Розкриття особи осіб, які перебувають у делікатній ситуації, наприклад тих, хто живе в умовах окупації, або тих, хто зазнав насильства, може поставити їх під подальший ризик. Українські військові документальні фільми, які часто показують цивільних осіб на окупованих територіях або біля лінії фронту, повинні збалансувати потребу розповісти їхні історії та відповідальність за захист їхньої безпеки та приватного життя. У деяких випадках кінематографісти вирішують анонімізувати своїх об'єктів,

розмиваючи обличчя або приховуючи імена, щоб запобігти потенційній шкоді. Це рішення відображає прихильність до етичних стандартів, які надають перевагу благополуччю людей над вимогами документального оповідання.

Крім того, самі режисери не застраховані від психологічного впливу документування війни. Журналісти та знімальні групи, які працюють у зонах бойових дій, часто стикаються з емоційними та психологічними проблемами, включаючи травми, виснаження та моральні травми. Спостерігати та записувати насильство день за днем може серйозно вплинути на психічне здоров'я тих, хто стоїть за камерою.

Віддаючи перевагу етичним міркуванням, українські документалісти дають глядачам більш тонке розуміння впливу війни на окремих людей і громади. Ця етична розповідь розвиває емпатію, заохочуючи глядачів емоційно зв'язуватися з об'єктами та розмірковувати про ширші людські наслідки війни.

Етичні документальні фільми служать потужним інструментом суспільної обізнаності та змін. Вони не лише інформують, але й надихають до дій, висвітлюючи проблеми, які можуть бути не помічені або неправильно зрозумілі. Представляючи автентичні оповіді, засновані на етичній практиці, кінематографісти роблять внесок у більш поінформоване та співчутливе суспільство.

Незважаючи на всі зусилля, кінематографісти часто стикаються з проблемами у дотриманні етичних стандартів, особливо в зонах бойових дій. Ці проблеми включають отримання справжньої інформованої згоди в середовищах, де люди можуть відчувати примус або страх, захист особи суб'єктів, коли розкриття їхніх історій може поставити їх під загрозу, і баланс між потребою в правдивому звіті та можливістю спричинити страждання.

Режисери мусять обережно орієнтуватися в цих етичних дилемах, часто звертаючись до етичних рекомендацій, наданих такими організаціями, як Організація документального кіно Канади або Міжнародна асоціація документального кіно [53]. Вони також можуть тісно співпрацювати з

психологами чи експертами з травм, щоб переконатися, що їхній підхід враховує потреби психічного здоров'я суб'єктів.

Технологічні та журналістські інновації в українських воєнних документальних фільмах відображають ширшу тенденцію модернізації військового репортажу. Ці фільми є не просто візуальними записами війни, вони також є потужними інструментами для міжнародної пропаганди, формуючи глобальне сприйняття боротьби України за суверенітет і демократію. Розсуваючи межі традиційних методів оповідання, українські журналісти встановлюють нові стандарти документування воєн у 21 столітті. Оскільки ці інновації продовжуватимуть розвиватися, вони, безсумнівно, відіграватимуть життєво важливу роль у формуванні як історичних даних, так і суспільної свідомості щодо російсько-української війни [44].

Підсумовуючи, українські військові документальні фільми використали ряд інноваційних методів, які покращують процес оповідання та пропонують глибше розуміння війни. Від використання дронів і 360-градусних камер до мультимедійних оповідань і етичної перевірки фактів, ці фільми встановили нові стандарти журналістської роботи в зонах бойових дій. Оскільки війна триває, роль таких документальних фільмів залишатиметься вирішальною не лише для збереження історичної пам'яті, але й для формування міжнародного наративу навколо боротьби України за незалежність. Застосовуючи ці передові технології та підходи, українські кінематографісти забезпечують відображення реалій війни з безпрецедентною точністю, глибиною та співпереживанням.

3.2. Дослідження особливостей поширення української документалістики про війну на міжнародному рівні

Розповсюдження українських документальних фільмів про російсько-українську війну на міжнародному рівні є унікальним кейсом у світовому медіа-поширенні. Це явище характеризується специфічними особливостями, які зумовлені геополітичним контекстом, характером контенту та стратегіями українських кінематографістів та прокатників. Розуміння цих особливостей

пропонує практичне розуміння викликів і можливостей, з якими стикається українське документальне кіно в охопленні міжнародної аудиторії.

Одним із основних шляхів міжнародного прокату та визнання українських документальних фільмів про війну є участь у міжнародних кінофестивалях. Ці фестивалі служать важливими платформами для демонстрації фільмів світовій аудиторії, професіоналам галузі, критикам і потенційним дистриб'юторам. Включення українських документальних фільмів про війну на ці престижні майданчики сприяє перетину кінематографічного мистецтва та журналістики, дозволяючи українським наративам про конфлікти та стійкість входити в глобальні розмови про війну, етику та права людини [54].

Фестивалі відіграють подвійну роль: вони одночасно є місцями мистецького визнання та політичної участі, пропонуючи кінематографістам можливість охопити міжнародну аудиторію, водночас висвітлюючи реалії війни в ширшому геополітичному контексті. Завдяки фестивальним показам українські військові документальні фільми можуть виходити за межі національних кордонів, пропонуючи міжнародним глядачам безпосередній погляд на спустошення, спричинене російським вторгненням [17, с. 72].

Одним із яскравих прикладів є документальний фільм «20 днів у Маріуполі», який отримав нагороду за найкращий повнометражний документальний фільм на церемонії вручення премії «Оскар» у 2024 році. Окрім того, прем'єрний показ на кінофестивалі «Санденс» у січні 2023 року «20 днів у Маріуполі» отримав приз глядацьких симпатій у категорії «Документальний фільм світового кіно» [49]. Це престижне визнання значно підвищило авторитет фільму, привернувши увагу міжнародної спільноти до реалій війни в Україні. Нагорода сприяла придбанню фільму міжнародними дистриб'юторами, дозволяючи його ширшому поширенню в кінотеатрах, телевізійних трансляціях і потокових платформах.

Такі нагороди, як «Оскар», не тільки підтверджують художні достоїнства документального фільму, але й служать мультиплікаційним ефектом для його розповсюдження. Визнання на такій гучній події забезпечує ширшу видимість,

відкриває двері для наступних комерційних показів, угод про розповсюдження та цифрового ліцензування на багатьох платформах [60].

Подібним чином «Маріуполіс 2 » (2022) — гострий документальний фільм режисера Мантаса Кведаравічюса, литовського режисера, який мав глибокий зв'язок з Україною. Кведаравічус трагічно загинув у Маріуполі у квітні 2022 року, коли документував життя людей під час російського вторгнення. Його нареченій Ганні Білобровій та колегам вдалося дістати та зібрати відзнятий матеріал [61].

Фільм був посмертно завершений і прем'єра відбулася на Каннському кінофестивалі в травні 2022 року. Він отримав спеціальну нагороду за документальний фільм, вшановуючи як його художні заслуги, так і мужність і відданість режисера розкриттю правди [46]. «Маріуполіс 2» надає інтимне зображення щоденної боротьби та стійкості жителів Маріуполя в облозі, пропонуючи гуманістичний погляд на вплив війни.

Про міжнародне визнання українських документальних фільмів про війну також свідчать численні нагороди та номінації, які вони здобули за останні роки. Ці нагороди не лише свідчать про художню досконалість, але й підтверджують важливість і актуальність історій, які розповідаються. Нагороди в кіноіндустрії служать еталонами якості та впливу, часто впливаючи на можливості розповсюдження фільму, охоплення аудиторії та ширший дискурс навколо його теми [47].

Одним із яскравих прикладів є «Будинок зі скалок» (2022) режисера Саймона Леренга Вільмонта, датського режисера, який тісно співпрацював з українськими продюсерами. Документальний фільм був номінований як найкращий повнометражний документальний фільм на 95-й церемонії вручення премії «Оскар» у 2023 році [59].

Ці визнання сприяють світовій репутації українського документального кіно, підкреслюючи стійкість галузі та її здатність створювати переконливі оповіді, незважаючи на величезні виклики, пов'язані з триваючою війною. Успіх цих фільмів на міжнародній арені демонструє вирішальну роль документального

кіно у висвітленні реальності конфліктів, які інакше могли б бути недостатньо представленими або неправильно зрозумілими в глобальних ЗМІ.

Більше того, нагороди від таких поважних установ, як Академія кінематографічних мистецтв і наук і відомих кінофестивалів, підвищують довіру та видимість документальних фільмів. Ця підвищена видимість часто призводить до ширших можливостей розповсюдження, включаючи покази в кінотеатрах, телевізійні трансляції та доступність на міжнародних потокових платформах. Наприклад, після свого визнання «Будинок зі скалок» уклав угоди про розповсюдження, які дозволили охопити аудиторію в багатьох країнах, тим самим підвищуючи обізнаність про тяжке становище дітей, які постраждали від війни в Україні [17].

Нагороди також впливають на кар'єру режисерів і національну кіноіндустрію. Вони відкривають двері для майбутніх проектів, залучають фінансування та заохочують спільні підприємства з міжнародними партнерами. Визнання українських документальних фільмів служить натхненням для інших кінематографістів у країні, сприяючи розвитку культури розповіді, яка є сміливою, автентичною та вражаючою.

У контексті російсько-української війни ці документальні фільми відіграють ключову роль у формуванні міжнародного сприйняття. Вони надають розповіді з перших вуст і гуманізують статистику, яку часто повідомляють у ЗМІ. Міжнародні нагороди допомагають протистояти дезінформації та пропаганді, що поширюється контрольованими російськими державними ЗМІ, подаючи правдиві наративи, засновані на реальному досвіді [43].

Крім того, успіх цих документальних фільмів підкреслює важливість свободи вираження думок і необхідність захисту журналістів і кінематографістів, які ризикують своїм життям, знімаючи репортажі з зон бойових дій. Визнання міжнародним співтовариством їхніх робіт є не лише визнанням мистецьких досягнень, але й заявою про солідарність із боротьбою України проти гніту та агресії.

Подаючи невідфільтровані реальні перспективи, ці фільми кидають виклик пропаганді та дезінформації, які поширюють російські державні ЗМІ. Вони гуманізують конфлікт, представляючи історії простих українців, чиє життя безповоротно змінила агресія.

Пропаганда визначається як інформація, особливо упереджена або вводить в оману, яка використовується для просування політичної причини або точки зору. У контексті російсько-української війни російські державні ЗМІ доклали широких пропагандистських зусиль, щоб виправдати свої дії та приховати реальність війни. Українські документальні фільми служать потужними контрнарративами, викриваючи правду через розповіді з перших вуст і докази, які можна перевірити [55].

Наприклад, документальний фільм «Буча 22» (2023) відіграв вирішальну роль у документуванні військових злочинів, скоєних російськими військами в місті Буча. Надаючи детальні відеоматеріали, свідчення тих, хто вижив, і експертний аналіз, «Буча 22» пропонує переконливі докази, на які посилаються міжнародні форуми та розслідування щодо прав людини [32].

Глобальне розповсюдження цих документальних фільмів активізувало міжнародну підтримку України. Громадська думка відіграє вирішальну роль у формуванні зовнішньополітичних рішень у демократичних державах. Висвітлюючи суворі реальності війни, ці фільми вплинули на суспільні настрої, сприяючи більшій пропаганді України.

Покази 20 днів у Маріуполі та Бучі 22 викликали дискусії про гуманітарну кризу та необхідність міжнародного втручання. У кількох країнах підвищена громадська обізнаність змусила уряди запровадити суворіші санкції проти Росії, збільшити гуманітарну та надати військову допомогу Україні [54].

Наприклад, після широкого розповсюдження цих документальних фільмів Європейський Союз посилив режим санкцій проти Росії, націлених на ключові сектори російської економіки. Так само Сполучені Штати схвалили додаткові пакети допомоги Україні, мотивуючи це терміновою необхідністю підтримати країну перед обличчям агресії.

Ці документальні фільми слугували потужним інструментом адвокації для неурядових організацій і міжнародних організацій. Правозахисні організації використовували кадри та свідчення з фільмів, щоб посилити свої кампанії за справедливість і відповідальність. Представлені докази відіграли важливу роль у ініціюванні Міжнародним кримінальним судом розслідування потенційних військових злочинів, вчинених російськими військами.

Документальні фільми, які ретельно документують воєнні злочини, роблять значний внесок у міжнародне правосуддя. Збір візуальних свідчень, свідчень очевидців і свідчень експертів допомагає побудувати справи проти злочинців згідно з міжнародним правом [67].

Римський статут Міжнародного кримінального суду визначає воєнні злочини та встановлює правові рамки переслідування за такі злочини. Такі документальні фільми, як «Буча 22», надають важливі докази, які відповідають вимогам статуту, тим самим підтримуючи судові позови проти винних.

Геополітичний контекст російсько-української війни суттєво впливає на поширення українських документальних фільмів на міжнародній арені. Геополітика, що визначається як дослідження впливу географії на міжнародну політику та міжнародні відносини, відіграє вирішальну роль у формуванні медіа-наративів і доступності контенту за кордоном. Війна посилила глобальну напруженість, зробивши медійний контент, пов'язаний з конфліктом, предметом політичних міркувань і маніпуляцій [44].

На розповсюдження українських документальних фільмів значною мірою впливають геополітичні інтереси різних країн. Країни, які симпатизують Росії або ті, що залежать від російського впливу, можуть запроваджувати цензуру чи чинити політичний тиск, щоб обмежити розповсюдження контенту, який негативно зображує Росію. Цензура, в цьому контексті, стосується придушення або заборони будь-яких частин фільмів, які вважаються політично неприйнятними або становлять загрозу безпеці [51].

Наприклад, українські кінематографісти повідомляли про труднощі з розповсюдженням своїх робіт у країнах російської сфери впливу, таких як

Білорусь та деякі країни Центральної Азії. Ці виклики проявляються в різних формах, включаючи відмову в праві на трансляцію, відмову в участі у кінофестивалях або жорсткі регуляторні вимоги, які важко виконати [69].

Російські кампанії з дезінформації створюють значні перешкоди для міжнародного розповсюдження та сприйняття українських документальних фільмів. Дезінформація – це неправдива інформація, навмисно поширена з метою обману. Російський уряд брав активну участь у поширенні дезінформації, щоб дискредитувати українські наративи та представити вторгнення як виправдану дію [58].

Незважаючи на ці виклики, українські кінематографісти продемонстрували стійкість і адаптивність. Вони використовують кілька стратегій для навігації в складному геополітичному ландшафті.

Партнерство з кінематографістами, продюсерами та дистриб'юторами з нейтральних або підтримуючих країн підвищує легітимність і охоплення українських документальних фільмів. Така співпраця може пом'якшити політичні бар'єри шляхом використання мереж і впливу міжнародних партнерів [69].

Неурядові організації та правозахисні групи часто мають налагоджені канали для розповсюдження контенту, пов'язаного з гуманітарними кризами та конфліктами. Співпраця з цими організаціями може сприяти показам на міжнародних форумах і заходах, присвячених правам людини та свободі вираження поглядів.

Розвиток цифрових медіа надає альтернативні шляхи розповсюдження, які обходять традиційні гейткіпери. Такі платформи, як Ютуб, Відео та потокові сервіси, такі як Нетфлікс і Амазон Прайм, дозволяють режисерам напряму охоплювати глобальну аудиторію [50]. Ці платформи часто мають менш обмежувальну політику щодо вмісту, і до них можуть отримати доступ глядачі з різних країн, за винятком обмежень, накладених урядом на Інтернет [66].

З журналістської точки зору, виклики, з якими стикаються українські документалісти, сприяють ширшому дискурсу про свободу ЗМІ, роль журналістики в зонах конфлікту та вплив геополітики на поширення інформації.

Дослідження показують, що документальні фільми можуть слугувати ефективним інструментом для протидії спонсорованій державою пропаганді, надаючи глибокий, фактичний опис подій. Та окрім того, геополітичні альянси та конфлікти впливають на доступність медіа, підкреслюючи необхідність міжнародної співпраці для забезпечення вільного потоку інформації. Отже, цифрові платформи дають можливість журналістам і кінематографістам обходити традиційні механізми цензури, хоча вони також стикаються з такими проблемами, як цифрове стеження та кіберзагрози.

Розповсюдження українських документальних фільмів про війну на міжнародній арені передбачає багатогранний підхід, який використовує як традиційні, так і інноваційні канали. Розуміння цих каналів і використаних стратегій має вирішальне значення для розуміння того, як ці документальні фільми охоплюють глобальну аудиторію та який вплив вони мають на міжнародний дискурс. У цьому розділі розглядаються особливості цих методів розповсюдження, включаючи наукові дослідження та новітні розробки в галузі журналістики та документалістики [62].

Кінофестивалі залишаються наріжним каменем розповсюдження документального кіно. Вони служать платформами для початкового ознайомлення, дозволяючи кінематографістам демонструвати свою роботу професіоналам галузі, критикам і міжнародній аудиторії. Такі фестивалі, як Фестиваль Санденс, Каннський кінофестиваль та Міжнародний фестиваль документального кіно в Амстердамі, відіграють важливу роль у підвищенні профілів українського документального кіно [64].

В останні роки відбувся значний зсув у бік цифрових платформ як основних каналів розповсюдження документальних фільмів. Оцифрування медіа змінило спосіб виробництва, розповсюдження та споживання контенту, що

призвело до того, що вчені називають «цифровою революцією» в журналістиці та медіадослідженні [44].

Потокові платформи, такі як Нетфлікс , Амазон Прайм та спеціалізовані документальні платформи, визнали привабливість українських документальних фільмів про війну для світової аудиторії. Ці платформи пропонують можливість розповсюджувати вміст серед аудиторії по всьому світу без географічних обмежень [45].

Соціальні медіа-платформи, як-от Фейсбук , Твітер та Інстаграм, стали для кінематографістів важливими інструментами для просування своєї роботи, взаємодії з аудиторією та створення спільнот навколо своїх документальних фільмів. Такі краудфандингові платформи , як Кікстартер та Індієгого, дозволяють кінематографістам залучати кошти на витрати на виробництво та дистрибуцію, демократизуючи процес фінансування.

Такий масовий підхід сприяє створенню відчуття спільності та спільної мети, посилюючи вплив документальних фільмів. Залучаючи глядачів до подорожі фільмом — від фінансування до просування — кінематографісти створюють прихильників, які розширюють охоплення своєї роботи за допомогою усного спілкування та поширення в соціальних мережах [47].

Співпраця з міжнародними мовниками та угоди про копродукції з іноземними продюсерськими компаніями стали життєво важливою стратегією для українських кінематографістів. Ці партнерства забезпечують фінансові інвестиції, технічну експертизу та виробничі потужності [62].

З наукової точки зору, стратегії розповсюдження українських документальних фільмів про війну відображають ширші тенденції та інновації в журналістиці та медіа-дослідженнях.

Інтеграція різноманітних медіа-платформ і форматів — відома як конвергентна журналістика — дозволяє одночасно використовувати традиційні та нові медіа, щоб більш ефективно розповідати історії [48, с. 128]. Українські кінематографісти використовують конвергенцію, поєднуючи фестивальні

покази, потокові випуски та кампанії в соціальних мережах для максимального охоплення.

Зростання цифрових платформ демократизувало розповсюдження контенту, кинувши виклик традиційним ролям захисника в журналістиці та ЗМІ. Вчені відзначають, що ця зміна розширює можливості незалежних кінематографістів і журналістів, дозволяючи більш різноманітним голосам і історіям охоплювати глобальну аудиторію [51].

Таким чином, поширення українських документальних фільмів про війну на міжнародному рівні відображає динамічну взаємодію мистецьких спроб, геополітичного контексту та стратегічних інновацій. Незважаючи на величезні виклики, пов'язані з війною і геополітичною напругою, українські режисери успішно винесли свої історії на світову арену. Завдяки участі в міжнародних кінофестивалях, визнанню через нагороди та використанню різноманітних каналів розповсюдження ці документальні фільми справили глибокий вплив на міжнародну спільноту. Вони не лише інформували та навчали світову аудиторію, але й зробили внесок у формування сприйняття, впливаючи на політику та виступаючи за справедливість і мир в Україні.

Висновки до розділу 3

Таким чином, документальні фільми стали одним із найпотужніших інструментів для формування суспільного сприйняття, документування суворих реалій війни та протидії дезінформації. Використовуючи передові технології та стратегічні канали дистрибуції, українські кінематографісти створили не лише переконливі історії, але й тривалі історичні записи, які інформуватимуть майбутні покоління. У цьому висновку ми синтезуємо ключові висновки цих досліджень і оцінюємо їхнє значення в ширшому контексті української журналістики та світових ЗМІ.

По-перше, інноваційні методи журналістської роботи в українській документалістиці відображають глибшу зміну способу висвітлення та представлення світу сучасних конфліктів. Традиційні журналістські методи,

незважаючи на те, що вони все ще важливі, були розширені та покращені завдяки інтеграції нових технологій, таких як дрони, 360-градусні камери та віртуальна реальність. Ці технології дозволили українським кінематографістам відобразити війну з ракурсів, які раніше були недоступними, запропонувавши глядачам більш повний та захоплюючий досвід.

Ці інноваційні технології також зміцнюють журналістський дух об'єктивності та прозорості, пропонуючи перевірені візуальні докази, які можуть протистояти пропаганді та дезінформації. Цей підхід був особливо значущим у контексті російсько-української війни, де дезінформаційні кампанії зіграли помітну роль. Документуючи реальні події в режимі реального часу за допомогою передових інструментів, українські кінематографісти не тільки зберігають правду, але й створюють відчуття безпосередності та достовірності, що є вкрай важливим для міжнародної аудиторії, яка може бути перевантажена конкуруючими оповіданнями.

Міжнародні кінофестивалі, потокові платформи та соціальні мережі стали важливими каналами для поширення цих історій серед глобальної аудиторії. Через ці платформи українські документальні фільми подолали національні кордони, ставши інструментами культурної дипломатії. Ці фільми сприяють зміцненню міжнародної солідарності з Україною, емоційно та інтелектуально залучаючи світову аудиторію. Ці роботи виступають каталізаторами дискусій щодо геополітичних і гуманітарних аспектів війни, впливають на громадську думку і, в деяких випадках, формують політичні рішення.

Проте, незважаючи на те, що міжнародний успіх українських документальних фільмів про війну є беззаперечним, він також підкреслює деякі проблеми, властиві глобальному розповсюдженню. Фестивальна схема, хоча й престижна, часто обмежує аудиторію цих фільмів певними географічними регіонами та соціально-економічними групами. Хоча такі платформи, як Ютуб і Нетфлікс, певною мірою демократизували доступ, не всі українські документальні фільми потрапили до глобальних поточкових сервісів.

Окрім міжнародного прокату, українські воєнні документальні фільми відіграють ключову роль у формуванні національної ідентичності. Ці фільми є живим архівом українського опору та боротьби за суверенітет. Режисери не лише документують безпосередні події війни, а й зберігають пам'ять про війну для майбутніх поколінь. Таким чином, українські військові документальні фільми — це не просто фільми — це артефакти історичного та культурного значення, які продовжуватимуть впливати на національні та міжнародні погляди на війну ще довго після закінчення конфлікту.

ВИСНОВКИ

Таким чином, дослідження українських документальних фільмів про російсько-українську війну висвітлює не лише інноваційну еволюцію документального кіно, а й їх ключову роль у сучасній журналістиці та глобальних ЗМІ. У цій роботі основна увага приділялася перетину журналістики, технологій і міжнародної комунікації, підкреслюючи, що українські документальні фільми є одночасно журналістськими інструментами та інструментами дипломатії. Документальні фільми не лише інформують, а й виконують освітню, аналітичну та емоційно-впливову функції. Українська документалістика, зокрема в умовах війни, демонструє здатність до оперативного реагування на соціальні та політичні виклики, виступаючи як інструмент консолідації суспільства та збереження історичної пам'яті.

По-перше, документальне кіно виявилось однією з найвпливовіших форм журналістики у 21 столітті, особливо у висвітленні конфліктів. Імерсивний і часто інтуїтивний характер документального кіно дозволяє глибше емоційно зв'язатися з глядачами порівняно з традиційною журналістикою, яка покладається переважно на текст або статичні зображення. У випадку російсько-української війни кінематографісти використовували найсучасніші технології, такі як дрони, віртуальна реальність і супутникові зображення, щоб зняти кадри з поля бою в реальному часі. Це додало безпрецедентної глибини висвітленню, пропонуючи глядачам у всьому світі нефільтроване бачення реалій війни. Застосовуючи ці технології, українські кінематографісти не лише розширили свої можливості оповідання, але й підвищили свою журналістську довіру. Візуальні докази, отримані дронами або супутникові зображення, наприклад, можуть підтвердити твердження та протидіяти дезінформації таким чином, що традиційне звітування може бути не в змозі досягти.

Це підводить нас до центральної ролі, яку відіграють документальні фільми в боротьбі з дезінформацією. Як було зазначено в попередніх розділах, на російсько-українську війну сильно вплинула інформаційна війна. Російські державні ЗМІ постійно поширюють пропаганду та маніпулюють нарративами, щоб сформувати світову думку на свою користь. Українське документальне кіно, навпаки, стало ключовим інструментом протидії цій дезінформації. Завдяки ретельній перевірці фактів, використанню методів розвідки з відкритими джерелами OSINT і мультимедійним оповіданням ці фільми змогли представити правдиву та перевірену розповідь про війну. Це особливо важливо в сучасному глобальному медіа-середовищі, де дезінформація швидко поширюється, а межа між правдою та брехнею часто стає розмитою. Такі документальні фільми, як «20 днів у Маріуполі» та «Буча 22», не лише розповідають про події — вони служать зброєю в інформаційній війні, захищаючи правду та гарантуючи, що історичні записи ґрунтуються на фактах, а не на маніпуляціях.

Тематика сучасної української документалістики значною мірою сконцентрована на висвітленні трагедії війни, людських історій та подвигів, які розкривають стійкість і відвагу українців. Серед ключових мотивів – героїзм військових, волонтерська діяльність, вплив війни на цивільне населення та збереження культурної спадщини. Наприклад, у фільмах «Зима у вогні» та «Рік» домінує акцент на боротьбі за свободу, права людини та національну гідність. Війна постає не лише як конфлікт, а й як етап формування нової національної ідентичності.

Українські військові документальні фільми відіграли вирішальну роль у зміцненні міжнародної обізнаності та солідарності, зокрема через їхню участь у світових кінофестивалях і їх широку доступність на потокових платформах. Як зазначено в розділі 3.2, такі фільми, як «20 днів у Маріуполі» та «Залізні метелики», отримали міжнародне визнання, поширюючи український нарратив у світовому масштабі. Кількісний успіх цих документальних фільмів можна виміряти кількістю нагород, які вони отримали на престижних міжнародних фестивалях, і їх глядачами на таких платформах, як Нетфліс і Ютуб. Широке

визнання цих фільмів не лише привернуло увагу до російсько-української війни, але й спричинило відчутну політичну та гуманітарну підтримку України.

Важливість цих документальних фільмів неможливо переоцінити. У майбутньому вони слугуватимуть важливими історичними документами, які дозволять вченим, політикам і широкій громадськості зрозуміти всю складність війни. Вони пропонують візуальний та емоційний запис війни, який доповнює традиційні історичні джерела, такі як письмові звіти та офіційні документи. Таким чином, українські військові документальні фільми — це не просто фільми — це артефакти історичного та культурного значення, які продовжуватимуть впливати на національні та міжнародні погляди на війну ще довго після закінчення війни.

Боротьба з дезінформацією була однією з ключових цілей українських документальних фільмів про війну, і ця робота підкреслює ефективність цих фільмів у цій сфері. Завдяки ретельній перевірці фактів, використанню багатьох джерел і використанню технологічних інструментів для перевірки (таких як методи OSINT) режисери переконалися, що їхня робота залишається достовірною та надійною. Якісний успіх очевидний у здатності цих документальних фільмів служити протипагою російській пропаганді, тоді як кількісний успіх можна виміряти кількістю документальних фільмів, які були широко розповсюджені на глобальних платформах і охопили мільйони глядачів. Це не лише зміцнює позиції України в інформаційній війні, а й сприяє глобальній боротьбі з фейковими новинами та дезінформацією.

На національному рівні українська документалістика сприяє формуванню та зміцненню національної ідентичності. У той час, як Україна бореться за свій суверенітет, ці фільми демонструють стійкість, мужність і людяність її народу. Вони документують не лише військову боротьбу, але й соціальні та культурні наслідки війни, пропонуючи комплексне уявлення про те, як війна сформувала українське суспільство. Таким чином, ці документальні фільми допомагають розвинути почуття національної єдності, нагадуючи українцям про їхній спільний досвід та їхню колективну силу перед обличчям лиха. Особисті історії

солдатів, цивільних осіб і тих, хто вижив, показані в цих фільмах, сприяють національному нарративу опору та стійкості, що має вирішальне значення для довгострокового відновлення та примирення країни.

Сучасні українські документалісти активно використовують новітні технології, зокрема дрони для зйомок, VR-ефекти та інтерактивні формати. Це дозволяє досягти максимального емоційного впливу на глядача та створити ефект занурення. Наприклад, у роботах Дмитра Комарова застосовано методи емоційного оповідання та детальну візуалізацію бойових дій, що посилює правдивість і переконливість матеріалів. Такі прийоми роблять документальні фільми конкурентоспроможними на міжнародному ринку та допомагають доносити український нарратив до широкої аудиторії.

Окрім того, українські документальні фільми про війну здобули міжнародне визнання, беручи участь у провідних кінофестивалях, таких як Sundance і Berlinale. Важливу роль у цьому відіграють тематична новизна, автентичність подачі матеріалу та зворушливість людських історій. Поширення цих стрічок сприяє боротьбі з російською пропагандою, зростанню симпатій до України серед світової спільноти та формуванню позитивного іміджу країни. Національні новації, такі як інтерактивні онлайн-платформи для перегляду, полегшують доступ міжнародної аудиторії до української документалістики, посилюючи її вплив на глобальну інформаційну політику.

Підсумовуючи, дослідження українських воєнних документальних фільмів виявляє їхню величезну важливість у сучасній журналістиці та світових ЗМІ. Ці фільми є не лише важливими інструментами для документування правди про російсько-українську війну, а й відіграють ключову роль у формуванні громадської думки як на національному, так і на міжнародному рівнях. Вони служать потужною противагою дезінформації, зберігають історичну пам'ять, сприяють формуванню національної ідентичності. Завдяки інноваційним журналістським методам і стратегічним каналам розповсюдження українські документальні фільми про війну успішно охопили світову аудиторію, створюючи обізнаність, солідарність і підтримку боротьби України. Оскільки

війна продовжує розвиватися, ці документальні фільми залишатимуться важливими для розповіді справжньої історії війни, гарантуючи, що майбутні покоління розуміють повний масштаб її впливу. Тому дослідження та підтримка українського документального кіно є не лише актуальними, а й необхідними в контексті сучасної журналістики, глобальних медіа та міжнародних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Москаленко-Висоцька О., Ширман Р. Російсько-українська війна як тематична домінанта в українському документальному кіно останнього десятиліття. *Вісник КНУКіМ*. 2024. № 50. С. 50–58.
2. Alameldeen A. Open-Source Intelligence (OSINT) and Relationship Building techniques for Frontline Humanitarian Aid Workers. *ScienceOpen Preprints*. 2021. С. 7–19.
3. Ellis J., Mclane B. *A new history of documentary film*. New York : Continuum, 2005. 385 с.
4. Goldson A. Journalism plus: The resurgence of creative documentary. *Pacific Journalism Review*. 2015. Т. 21, № 2. С. 86–98.
5. *Introduction to documentary*. Bloomington, Ind : Indiana University Press, 2001. 223 с
6. Kim J. Synthetic Vision in Virtual Reality Documentaries. *Film-Philosophy*. 2021. Т. 25, № 3. С. 321–345.
7. Lytvynenko A. UKRAINIAN CULTURAL AND ART TV PROGRAMS DURING THE RUSSIA'S INVASION OF UKRAINE. *Scientific journal of polonia university*. 2023. Т. 58, № 3. С. 140–150.
8. McQuail D. *McQuail's Mass Communication Theory*. Thousand Oaks : SAGE Publications Ltd, 2010. 632 с.
9. Open Source Intelligence for War Crime Documentation / V. Bilous та ін. *Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University*. 2024. Т. 18, № 2. С. 368–375.
10. Przylipiak M. Defining documentary. *Uniwersytet Gdański*. 2023. Т. 29, № 36. С. 11–38.
11. *Readings in propaganda and persuasion: New and classic essays* / ред.: J. G. S, O. Victoria, J. G. S. Thousand Oaks : SAGE Publications, 2006.

12. Rosenthal A. *New challenges for documentary: Second edition* / ред. J. Corner. Manchester : Manchester University Press, 2005. 520 с.
13. Rosinska O., Tymińska M. Methods for designing strategic narratives in the description of the 2022 Russian-Ukrainian war in documentaries. *Images. The International Journal of European Film, Performing Arts and Audiovisual Communication*. 2023. Т. 34, № 43. С. 79–95
14. Saunders D. *Documentary*. London : Routledge, 2010. 274 с.
15. *The Spectatorship of Suffering*. Sage Publications Ltd, 2006. 240 с.
16. *Theorizing documentary* / ред. R. M. 1950-. New York : Routledge, 1993. 261 с.
17. Vallejo A. Documentary Film Festivals between production and distribution. *ILUMINACE*. 2014. Т. 26, № 1. С. 65–81.
18. Weidle F. How to reconcile that flinch: Towards a critical analysis of documentary situations in 360° and VR environments. *Participations Journal of Audience & Reception Studies*. 2018. Т. 15, № 1. 412–426.
19. Nye J. S. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs, 2004. С. 240.
20. Wiśniewska-Drewniak M., Lowry J., Kravchenko N. “Maybe in a few years I’ll be able to look at it”: a preliminary study of documentary issues in the Ukrainian refugee experience. *Archival Science*. 2022. Т. 23. С. 247–273.

Електронні джерела

21. Будинок зі скалок. kinogo. URL: <https://kinogo-720.biz/6937-budynok-zi-skalok-2022.html> (дата звернення: 20.09.2024).
22. Головатий Д. За час великої війни в Україні створили 55 завершених фільмів, – керівниця Держкіно. detector.media. URL: <https://detector.media/infospace/article/232133/2024-09-13-za-chas-velykoi-viynu-v-ukraini-stvoryly-55-zavershenykh-filmiv-kerivnytsya-derzhkino/> (дата звернення: 04.09.2024).
23. Домбровська А. Документальні фільми про російську війну в Україні, які варто показати знайомим іноземцям. *Суспільне Культура*. URL:

- <https://suspilne.media/culture/430548-dokumentalni-filmi-pro-rosijsku-vijnu-v-ukraini-aki-varto-pokazati-znajomim-inozemcam/> (дата звернення: 18.09.2024).
24. Куришко Д. "Будинок зі скалок". Історія фільму, який може здобути Україні Оскар - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-64589431> (дата звернення: 01.09.2024).
25. Литовченко В. Фільм "Ми були рекрутами" про Третю штурмову покажуть на традиційних "Кінопоказах на Протасі" – online.ua. Стрічка свіжих новин наживо на Online.ua. Офіційні новини України онлайн. URL: <https://news.online.ua/film-mi-buli-rekrutami-pro-tretiu-sturmovu-pokazut-na-tradiciinix-kinopokazax-na-protasi-884160/> (дата звернення: 14.09.2024).
26. Мачух А. Як змінилася кіноіндустрія під час війни: дослідження Української кіноакадемії. Moviegram. URL: <https://moviegram.com.ua/anna-machukh-about-ukrainian-cinema-2023/> (дата звернення: 05.10.2024).
27. Національний музей Революції Гідності. Aftermath VR: Euromaidan - Трейлер (українська версія), 2018. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=L0jBZ0MwHUQ> (дата звернення: 20.09.2024).
28. Пелешок П. Життя на межі, 2023. Sweet.tv. URL: <https://sweet.tv/movie/26307-zhittya-na-mezhi> (дата звернення: 13.09.2024).
29. Птушкін А. Ми, наші улюбленці та війна, 2024. megogo. URL: https://megogo.net/ua/view/23777956-mi-nashi-ulyublentsi-ta-viyna.html?video_view_tab=cast (дата звернення: 15.09.2024).
30. СВІТ НАВИВОРИТ. РІК – авторський документальний проєкт Дмитра Комарова | Частина друга – Українська ТБ версія, 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=vThTrNUJGG0> (дата звернення: 13.09.2024).
31. СВІТ НАВИВОРИТ. РІК – авторський документальний проєкт Дмитра Комарова | Частина перша, 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=EhssmUtN874> (дата звернення: 29.08.2024).

- 32.Суспільне Новини. Буча 22 – військові РФ розстріляли сім'ю в Бучі | Розслідування Суспільного, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=-RXf6REnoSs> (дата звернення: 04.09.2024).
- 33.Телеканал 1+1. The Hardest Hour / Dovha Doba, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=JcXJFKHbgOs> (дата звернення: 09.09.2024).
- 34.Телеканал СТБ. Документальний фільм Маріуполь. Невтрачена надія | ПРЕМ'ЄРА 2023 | УКРАЇНСЬКІ ФІЛЬМИ 2023, 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=tFW7vCYdm0M> (дата звернення: 27.08.2024).
- 35.Українська документалістика: топ-5 фільмів, які варто подивитися - Дім. Дім. URL: <https://kanaldim.tv/ukrayinska-dokumentalistyka-top-5-filmiv-yaki-slid-podyvytysya/> (дата звернення: 11.09.2024).
- 36.Факти ICTV. ФЕНОМЕН фільму 20 ДНІВ У МАРІУПОЛІ ↯ Українська документалістика НА ПІКУ ПОПУЛЯРНОСТІ, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=10fQsiabfIM> (дата звернення: 14.09.2024).
- 37.Фільм Залізні метелики. Sweet.tv. URL: <https://sweet.tv/movie/30071-zalizni-meteliki> (дата звернення: 11.09.2024).
- 38.Штейнгауз А. «Рік», «Воїни», «Ми, наші улюбленці та війна». Документалістика бумить в Україні та світі. Які фільми стали популярними – Forbes.ua. Forbes.ua | Бізнес, мільярдери, новини, фінанси, інвестиції, компанії. URL: <https://forbes.ua/lifestyle/rik-voini-mi-nashi-ulyublentsi-ta-viyna-dokumentalistika-bumit-v-ukraini-ta-sviti-yaki-filmi-stali-populyarnimi-27042024-20833> (дата звернення: 05.09.2024).
- 39.Як українські краудфандингові платформи допомагають військовим, волонтерам і не лише їм - Центр демократії та верховенства права. Центр демократії та верховенства права -. URL: <https://cedem.org.ua/news/kraudfandyngovi-platformy/> (дата звернення: 19.09.2024).

40. „20 Days in Mariupol“ Wins Best Documentary Feature Film 2024. IWM WEBSITE. URL: <https://www.iwm.at/documenting-ukraine/news/20-days-in-mariupol-wins-best-documentary-feature-film-2024> (дата звернення: 03.09.2024).
41. 20 Days In Mariupol - An AP News & FRONTLINE Collaboration | Official Documentary Website. 20 Days In Mariupol - An AP News & FRONTLINE Collaboration | Official Documentary Website. URL: <https://20daysinmariupol.com/> (дата звернення: 31.08.2024).
42. 7NEWS Australia. Ukraine’s Two Years of War: The fight for aid, arms and attention | Full Documentary, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NK5wQwp5HIQ> (дата звернення: 27.09.2024).
43. Aufderheide P. Ethics in Documentary Film Production: Asserting and Changing Norms. *Journal of Film and Video*. 2024. Т. 76, № 1. С. 15–31. URL: <https://doi.org/10.5406/19346018.76.1.03> (дата звернення: 08.09.2024).
44. Bakirov V., Petrenko D. Contemporary Ukrainian Visual Culture on the Way to the International Cultural Space. *Perspektywy Kultury*. 2023. Т. 41, № 2/2. С. 91–110. URL: <https://doi.org/10.35765/pk.2023.410202.08> (дата звернення: 07.10.2024).
45. Dowling D. O. Interactive documentary and the reinvention of digital journalism, 2015–2020. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*. 2021. С. 135485652110594. URL: <https://doi.org/10.1177/13548565211059426> (дата звернення: 15.09.2024).
46. Festival de Cannes - International film festival for more than 77 years. Festival de Cannes. URL: <https://www.festival-cannes.com/en/> (дата звернення: 06.10.2024).
47. Gazeta.ua. Українське кіно - потужний інструмент в інформаційній війні: Артем Колубаєв про значення кіноіндустрії під час воєнного стану. Gazeta.ua. URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_ukrayinske-kino-potuzhnij-instrument-v-informacijnij-vijni-artem-kolyubayev-pro-znachennya-kinoindustriyi-pid-chas-voennogo-stanu/1192339 (дата звернення: 24.09.2024).

48. Green Light Films. Us, Our Pets and the War (2024) | Official International Trailer, 2024. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NI7SyR68ZBg> (дата звернення: 03.09.2024).
49. Husted A. FRONTLINE and AP Documentary “20 Days in Mariupol” Nominated for Academy Award® | FRONTLINE. FRONTLINE. URL: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/article/frontline-and-ap-documentary-20-days-in-mariupol-nominated-for-academy-award/> (дата звернення: 05.10.2024).
50. Iordache C., Raats T., Mombaerts S. The Netflix Original documentary, explained: global investment patterns in documentary films and series. *Studies in Documentary Film*. 2022. С. 1–21. URL: <https://doi.org/10.1080/17503280.2022.2109099> (дата звернення: 14.09.2024).
51. Jenner M. Venice 2023 review: Photophobia (Ivan Ostrochovský & Pavol Pekarcik). International Cinephile Society. URL: <https://icsfilm.org/reviews/photophobia-ivan-ostrochovsky-pavol-pekarcik/> (дата звернення: 07.10.2024).
52. Lancaster K. *Video Journalism for the Web*. New York : Routledge, 2012. 168 с. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203145753> (дата звернення: 26.09.2024).
53. Liu J. Research on the Development Path of Urban Documentary Driven by New Media Technology. *Academic Journal of Management and Social Sciences*. 2023. Т. 5, № 1. С. 119–121. URL: <https://doi.org/10.54097/ajmss.v5i1.13963> (дата звернення: 13.09.2024).
54. Loist S., De Valck M. Spotlight on Film Festivals in Ukraine Today. *Journal of Festive Studies*. 2023. Т. 4, № 1. С. 116–134. URL: <https://doi.org/10.33823/jfs.2022.4.1.130> (дата звернення: 24.09.2024).
55. Mong A. How Russian disinformation manipulates data on Ukraine war | DW | 14.04.2024. DW.COM. URL: <https://akademie.dw.com/en/how-russian-disinformation-manipulates-data-on-ukraine-war/a-68771554> (дата звернення: 06.10.2024).

- 56.Nefedovich L. US, OUR PETS AND THE WAR / МИ, НАШІ УЛЮБЛЕНЦІ ТА ВІЙНА. OIFF. URL: <https://new.oiff.com.ua/en/post/us-our-pets-and-the-war-ми-наші-улюбленці-та-війна> (дата звернення: 31.08.2024).
- 57.New Cave Media. Aftermath VR: Euromaidan - Арсенал. Арсенал. URL: <https://artarsenal.in.ua/vystavky/ekspozycja/aftermath-vr-euromaidan/> (дата звернення: 29.08.2024).
- 58.Odarchenko K. Investigating War Crimes Can Help Bring Russia to Justice. Wilson Center. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/investigating-war-crimes-can-help-bring-russia-justice> (дата звернення: 06.10.2024).
- 59.Ornelas S. Through Innocent Eyes, “A House Made of Splinters” Tells Us to Open Our Own - sundance.org. URL: <https://www.sundance.org/blogs/through-innocent-eyes-a-house-made-of-splinters-tells-us-to-open-our-own-2/> (дата звернення: 08.09.2024).
- 60.Oscars.org | Academy of Motion Picture Arts and Sciences. Oscars.org | Academy of Motion Picture Arts and Sciences. URL: <https://www.oscars.org/> (дата звернення: 29.08.2024).
- 61.Rukuja Fest. Mariupolis 2 (Originalfassung, UT deutsch) Doku (2022), 2023. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8cVHwQsPZXM> (дата звернення: 23.09.2024).
- 62.Simonpillai R. ‘A war of who gets to write history’: the artists resisting in Ukraine. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/film/article/2024/aug/21/rule-of-two-walls-documentary-ukraine-artists> (дата звернення: 30.09.2024).
- 63.Smith C. M. Gaze in the military: authorial agency and cinematic spectatorship in ‘drone documentaries’ from Iraq. Continuum. 2016. Т. 30, № 1. С. 89–99. URL: <https://doi.org/10.1080/10304312.2015.1117571> (дата звернення: 13.09.2024).
- 64.Sundance Institute - sundance.org. URL: <https://www.sundance.org/> (дата звернення: 30.08.2024).
- 65.Ukraine: BBC documentary’s rare access as soldiers film dangerous mission. BBC Home - Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio. URL:

- <https://www.bbc.com/news/av/world-europe-68640892> (дата звернення: 07.09.2024).
66. Ukrainska Pravda. Ukrainian Oscar-winning documentary 20 Days in Mariupol to be released on Netflix. Ukrainska Pravda. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/04/16/7451481/> (дата звернення: 23.09.2024).
67. UN Commission concludes that war crimes have been committed in Ukraine, expresses concern about suffering of civilians. OHCHR. URL: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/10/un-commission-concludes-war-crimes-have-been-committed-ukraine-expresses> (дата звернення: 21.09.2024).
68. US largest broadcaster buys Ukrainian blogger's documentary about animals and war. Just a moment... URL: <https://global.espreso.tv/russia-ukraine-war-west-cannot-be-shocked-by-death-of-human-being-anymore-ukrainian-director-presents-documentary-about-animals-and-war> (дата звернення: 11.09.2024).
69. Vincenza Ciasullo M., Troisi O., Cosimato S. How Digital Platforms Can Trigger Cultural Value Co-Creation?—A Proposed Model. *Journal of Service Science and Management*. 2018. Т. 11, № 02. С. 161–181. URL: <https://doi.org/10.4236/jssm.2018.112013> (дата звернення: 05.09.2024).
70. Vogue.ua. Нічого, крім правди: що потрібно знати про українське документальне кіно. Vogue UA - жіночий журнал про моду, красу і стиль. Vogue Ukraine - fashion, beauty, arts, society and living. URL: <https://vogue.ua/article/culture/kino/nichogo-krim-pravdi-shcho-potribno-znati-pro-ukrajinske-dokumentalne-kino-54539.html> (дата звернення: 10.09.2024).
71. Wahyu Firmansyah N., Wahyu Arizal F., Agung Sudarmanto J. Use of FPV Drones for Sports Documentaries. *KnE Social Sciences*. 2022. С. 368–376. URL: <https://doi.org/10.18502/kss.v7i13.11683> (дата звернення: 07.10.2024).
72. Yevhen Titarenko. Война ради мира / War for Peace, 2020. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=0iqDvh1HrJA> (дата звернення: 26.09.2024).